

UNGE PÅ KANTEN

– SAMMEN OM NYE LØSNINGER

**UNGE
PÅ
KANTEN**

– SAMMEN OM NYE LØSNINGER

Unge på kanten - sammen om nye løsninger

Copyright © 2018

Tænk tanken Mandag Morgen
Ny Kongensgade 10
1472 København K
Tlf. 3393 9323

Tænk tanken Mandag Morgen
Clara Dawe, projektchef
Iben Berg Hougaard, projektchef
Lea Grønfeldt, analytiker
Mette Nejmann, projektkoordinator

Redigering
Kalle Jørgensen, Invisible Inc.

Design
Anne Sofie Bendtson, Mandag Morgen

Korrektur
Martin Lund, Skriverådet

Foto
Ditte Chemnitz/Opgang2/Turnéteater
Tobias Nicolai/Ritzau Scanpix

unsplash.com:
Adam M
Allan Ferreira
Andrew Neel
Felix Russell Saw
Greta Schölderle Møller
Igor Ovsyannykov
Jon Eric Marababol
Joseph Pearson
Shane Rounce
Victor Dueñas Teixeira

Tryk
Rosendahls A/S

ISBN
978-87-93038-60-8

INDHOLD

	Forord: Færre unge på kanten	7
	Læsevejledning	9
1	Hvem er de unge på kanten?	10
	I tal og ord	11
	Fortællinger fra ungdomsliv på kanten	14
	Livsmestring - Et nyt perspektiv på udfordringen	20
2	Analyse	22
	På vej mod helhedsorienterede løsninger	23
	Relationer og fællesskab	27
	Styr på hverdagen	30
	Selvværd og handlekraft	32
	Læringsrum	34
3	Hvordan kommer vi videre?	38
	Case: Adgangsbillet til fællesskaberne	39
	Case: Fundament for forandring	43
	Case: Kunsten at skabe mening	47
	Hvad gør vi nu?	52
	Kilder og inspiration til videre læsning	53

Forord

Færre unge på kanten

Danmark er der unge, der lever liv, som de færreste kan forestille sig. De kæmper med komplekse sociale og psykiske problemer. De er ikke en del af fællesskaberne på uddannelserne, på arbejdsmarkedet og i civilsamfundet. De lever på kanten af samfundet – og risikerer at komme til at leve et helt liv som udsatte. Dette har ikke bare alvorlige konsekvenser for de unge selv, men for hele vores samfund.

I Bikubenfonden mener vi, at vi som samfund har en forpligtelse til at gøre alt, hvad vi kan for at forhindre, at unge ender på kanten af samfundet. Det kræver mere forebyggelse. Men det kræver også, at vi gør en særlig indsats for de unge, der står midt i problemerne. Det må aldrig være for sent.

Selv om vi som samfund bruger milliarder af kroner på sociale indsatser, har vi ikke fået færre udsatte unge. Tværtimod viser statistikkerne, at flere og flere unge lever i hjemløshed, står uden for arbejdsmarkedet eller har alvorlige psykiske problemer.

Det tyder på, at der er behov for at gøre noget radikalt anderledes, hvis indsatsen skal lykkes.

I Bikubenfonden har vi taget hul på udforskningen af, hvad der skal til for at vende udviklingen. Vi tror på, at det først og fremmest kræver et nyt perspektiv på de unge og deres udvikling: Ungdommen handler ikke kun om at blive duelig arbejdskraft, men også om at udvikle sig til et helt menneske, der mestrer livet – med alt, hvad det indeholder. Den handler også om relationer og hverdagsliv, og om at finde troen på sig selv og sin egen vej i livet.

Det kræver, at vi går helt nye veje med langsigtede tiltag – og et langt stærkere samarbejde på tværs af fagområder og sektorer.

Med dette debatoplæg vil vi gerne sætte gang i debatten og i samarbejdet om at nyskabe løsninger, der holder på den lange bane, for unge på kanten.

God læselyst!

Søren Kaare-Andersen
direktør i Bikubenfonden

Sine Egede
chef for det sociale område i Bikubenfonden

“Ungdommen handler ikke kun om at blive duelig arbejdskraft, men også om at udvikle sig til et helt menneske, der mestrer livet – med alt, hvad det indeholder. Den handler også om relationer og hverdagsliv, og om at finde troen på sig selv og sin egen vej i livet.”

Bikubenfonden

Læsevejledning

Dette er et oplæg til debat om, hvordan vi kan adressere udfordringen med unge på kanten af samfundet i Danmark. I debatoplægget finder du analyse, fortællinger og eksempler, der sætter perspektiver på udfordringen og tegner en vej fremad. Oplægget består af tre dele:

Del 1 zoomer gennem fortællinger, tal og interview ind på de unge, der lever på kanten af det danske samfund. Hvem er de, og hvorfor er de der?

Del 2 er en analyse af, hvad der er behov for at gøre anderledes i indsatsen over for unge på kanten. Analysen er bygget op om fire kerneudfordringer, som indsatsen er nødt til at adressere.

Del 3 præsenterer en række perspektiver og praksis eksempler på, hvordan man kan arbejde med at styrke de unges livsmestring.

Afslutningsvis sender Bikubenfonden en invitation til samarbejde til alle aktører i det offentlige, det private og civilsamfundet, der vil være med til at skabe en bedre indsats for unge på kanten.

Sådan er debatoplægget blevet til

Debatoplægget er blevet til i et samarbejde mellem Bikubenfonden og Tænketanken Mandag Morgen. Tænketanken Mandag Morgen har på opdrag af Bikubenfonden gennemført en analyse af, hvor der er behov for, at civilsamfundet i samspil med den offentlige og den private sektor udvikler nye og anderledes tilbud til udsatte unge i Danmark. Analysen har bidraget til videngrundlaget for Bikubenfondens strategi på det sociale område og dannet afsæt for indholdet i debatoplægget. Analyse og debatoplæg er udarbejdet i perioden juni 2017 – april 2018.

HVEM ER DE UNGE
PÅ KANTEN?

1

I TAL

41.385

udsatte børn og unge mellem 12 og 22 år får mindst én **social foranstaltning**¹ eller er **anbragt** uden for hjemmet.²

23.140

unge på 25 år har **ikke gennemført en ungdomsuddannelse**. Det svarer til ca. 30 pct. af årgangen.³

9.384

unge under 29 år har et **stofmisbrug**.⁴

2.331

unge under 30 år er **hjemløse**.⁵

5.000

unge pr. årgang mellem 25 og 29 år har ikke inden for de sidste 2 år haft tilknytning til **arbejdsmarkedet** eller været under **uddannelse**.⁶

54.250

børn og unge på 14-30 år er i behandling i **psykiatrien**.⁷

¹ Forebyggende foranstaltninger er en støtte eller hjælp til den unge og/eller dennes familie efter Serviceloven.

² Danmarks Statistik, 2017: 'Nyt fra Danmarks Statistik: 51.800 børn og unge er udsatte'. Tallet er fra 2016.

³ Danmarks Statistik, 2017: '18-25-åriges uddannelse'. Tallet er fra 2016.

⁴ Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: 'Kapaciteten i den sociale stofmisbrugsbehandling, 2016'. Tallet er fra 2013.

⁵ Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, 2017: 'Hjemløshed i Danmark 2017 - national kortlægning'. Tallet er fra 2017.

⁶ Rockwool Fondens Forskningsenhed: 'Hvad vi ved om udsatte unge', 2017.

⁷ Danske Regioner: 'Benchmarking af psykiatrien', 2016. Behandling dækker både over ambulant behandling og indlæggelser. Tallet er fra 2016.

I ORD

Vi har spurgt Lars Benjaminsen, der er seniorforsker hos VIVE, og som har forsket i socialt udsatte grupper de sidste 15 år.

Hvem er de unge på kanten?

Det er unge med mange forskellige psykosociale problemer og psykiske lidelser, bl.a. personlighedsforstyrrelser, ADHD og angst. Mange har et misbrug af hash eller kokain. Kriminalitet følger tit i halen på disse problemer, og det samme gør hjemløshed. Hvis man skal sammenfatte det, er det unge med meget, meget komplekse problemer.

Hvordan danner vi os et overblik over, hvor mange der er?

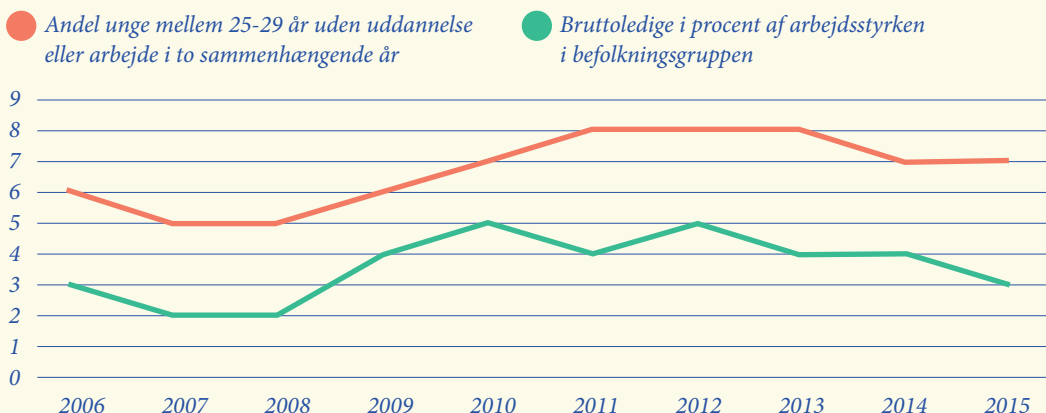
Der er ikke en enkelt indikator, vi kan bruge til at måle antallet af unge på kanten med. Man er nødt til at tage mange af de nævnte dimensioner i betragtning, hvis man vil danne sig et overblik. Men kompleksitet er svært at forholde sig til, så det letteste er jo at kigge på tal på ét område eller én problemstilling.

Hvad betyder dette for den måde, man forsøger at løse problemet på?

Når man arbejder med udsatte unge og socialområdet generelt, er der risiko for, at man kommer til at fokusere ensidigt på en enkelt del af den samlede problemstilling. Så skal de unge i uddannelse eller i beskæftigelse – eller de skal i behandling for misbrug. Men der findes ikke en snuptagsløsning på det her område. Man er nødt til at dykke ned i det sociale arbejde og den forskning, der er lavet på området, og så bruge det, der er evidens for. Vi ved, at komplekse problemstillinger spiller ind i komplekse systemer. Derfor er der brug for løsninger, der giver de unge en sammenhængende hjælp på tværs af de problemer og udfordringer, de har.

UDVIKLINGEN

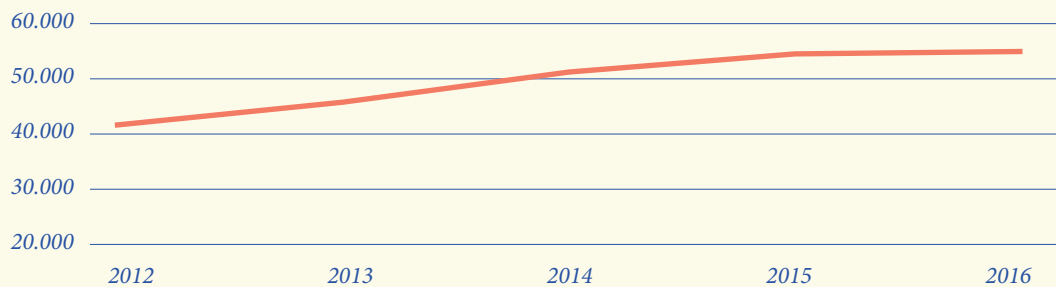
Større andel unge uden uddannelse eller arbejde

FIGUR 1: Andel af unge i alderen 25 og 29 år, der i to sammenhængende år har været uden job eller uddannelse ultimo november.

KILDE — Rockwool Fondens Forskningsenhed: 'Hvad vi ved om udsatte unge', 2017.

Et stigende antal unge modtager psykiatrisk behandling

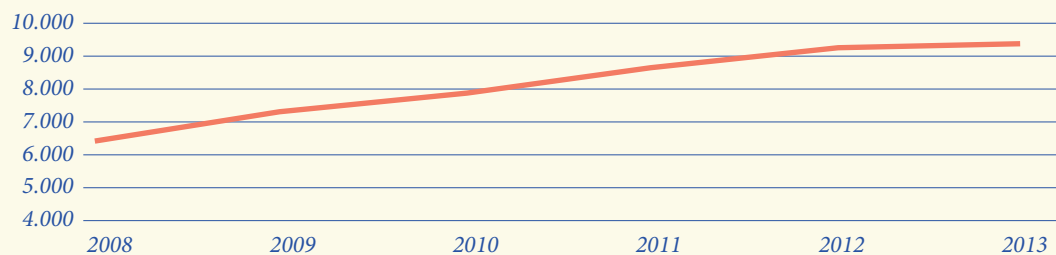

FIGUR 2: Unge mellem 14 og 30 år, der modtager behandling i psykiatrien.

KILDE — Danske Regioner: 'Benchmarking af psykiatrien', 2016.

NOTE — Behandling dækker både over ambulant behandling og indlæggelser.

Flere unge med stofmisbrug

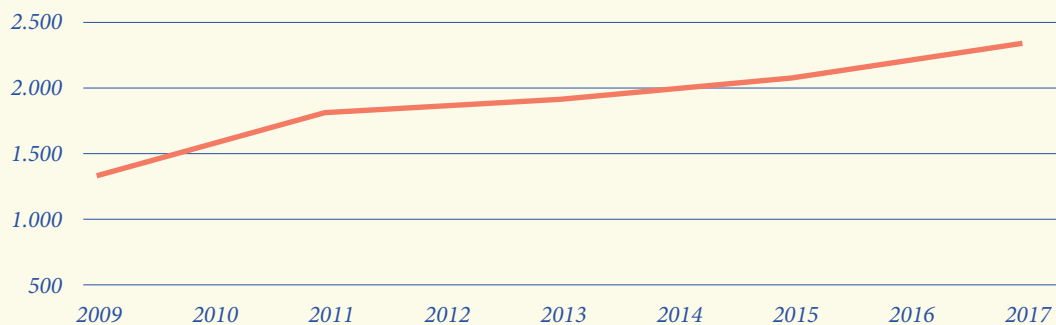

FIGUR 3: Antal stofmisbrugere under 30 år.

KILDE — Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: 'Kapaciteten i den sociale stofmisbrugsbehandling', 2016.

NOTE — Personer med et registreret stofmisbrug; det er ikke sikkert, at de er i misbrugsbehandling.

Flere unge hjemløse

FIGUR 4: Antal hjemløse under 30 år.

KILDE — Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd: 'Hjemløshed i Danmark 2017 - national kortlægning', 2017.

Fortællinger fra ungdomsliv på kanten

Hvordan ser et ungdomsliv på kanten ud? Tre unge fortæller om deres oplevelser med at falde udenfor – og forklarer, hvad der har hjulpet dem videre.

“Pludselig var der nogen, der syntes, jeg var sej”

Patrick, 22 år

Patrick havde det ikke godt i sin folkeskole. Fagligt gik det fint, men han havde ingen venner, han blev mobbet og fik også nogle gange tæsk af de andre i skolen. Alt det ændrede sig i 7. klasse, da han skiftede skole. “En dag kom jeg til at slå en eller anden ned, og så var der pludselig nogle, der syntes, jeg var sej. For første gang i mit liv fik jeg nogle venner. Så rendte vi rundt og lavede hærværk og andre dumme ting.”

Kort tid efter smed Patricks mor ham ud, og han flyttede ind hos sin far, som havde været skilt fra moren, siden Patrick var 5 år. Faren var ludoman, og der var aldrig mad i huset. Patrick og faren havde mange konflikter, så Patrick flyttede hurtigt igen. Først boede han hos forskellige venner, men han endte med mest at bo på gaden. Han begyndte at tage stoffer og mødte aldrig op i skolen. Faren dækkede over ham – måske fordi han ikke ville have ham fjernet. Derudover var der ingen voksne i Patricks liv.

“Jeg har aldrig haft nogen, jeg kunne ringe til. Jeg havde heller ikke brug for en eller anden ... whatever – SSP'er eller psykolog eller noget. Da jeg begyndte at lave dumme ting, fik jeg for første gang i mit liv et skulderklap, noget respekt og anerkendelse. Og så kommer de der mennesker og siger: 'Det, du gør, er forkert; du dummer dig hele tiden'. ... Fint, mand, så bare skrid ud af mit liv!”

Patrick fortsatte ad den kriminelle vej sammen med sine nye venner. “Fra jeg var 14 til 18, var jeg misbruger og lavede kriminalitet, alle mulige sindssyge ting. Det sker bare stille og roligt. Man pifter et cykeldæk, smadrer en rude, stjæler en bil, laver et gaderøveri – grænserne rykker sig hele tiden. Og når man har prøvet det tilpas mange gange, så mærker man det ikke. De første to scootere, jeg stjal – dér fik jeg et sus, men så blev det bare en vane. Kort efter at jeg fyldte 18, stak jeg én ned og fik 6 år for det.”

Efter flere år i lukket fængsel kom Patrick til et åbent fængsel og efterfølgende i et udslusningsforløb på en af Kriminalforsorgens pensioner. Her kom han i gang med 10. klasse. “Men en uge før eksamen dummer jeg mig igen, ryger tilbage i fængsel og får afslag på alt. Jeg mistede min kæreste, min familie, mit arbejde ... tog en masse stoffer igen og var ved at dø af det. Men så tog jeg en beslutning og gjorde mig selv clean i et fængsel fyldt med narko. Og så fik jeg udgang og blev løsladt med ti dages varsel – det er lidt over en måned siden nu.”

Overgangen fra fængslet til friheden var svær. “Fængslet var som at få et hjem på et eller andet plan et sted at være. Ikke positivt, men jeg havde jo boet på gaden indtil da. Og efter næsten fem år derinde får jeg så at vide, at jeg skal ud om ti dage. Det var virkelig hårdt. Jeg føler stadig, at jeg er på orlov nu. Jeg kan ikke forstå, hvordan det er at være i den almindelige verden.”

Indtil videre låner Patrick et værelse hos sin kampsportstræner, når værelset ikke er udlejet. Ellers låner han en sofa. “Jeg får ikke meget hjælp af systemet. Jeg fik 1.000 kr. den 1. i måneden – for den første uge, jeg havde været ude. Det kunne jeg jo ikke leve af. Halvdelen af pengene brugte jeg på transport til møder med misbrugskonsulent, tilsynsværge osv. Jeg var hurtigt flad og ville have været på røven, hvis ikke min træner havde samlet mig op der. Og for mig er det spild af tid at sidde til alle de møder. Jeg vil gerne have mit eget liv og ikke nogen til at fortælle mig, hvad jeg skal.”

Det er ikke let for en tidligere straffet at finde arbejde. “Man kan jo ikke engang få job i en blomster-

“Man kan jo ikke engang få job i en blomsterforretning, når man har siddet i fængsel. Jeg fik afslag på et job i et vaskeri i Skovlunde, fordi de mente, jeg nok havde dårlig hygiejne, fordi jeg havde siddet inde.”

forretning, når man har siddet i fængsel. Jeg fik afslag på et job i et vaskeri i Skovlunde, fordi de mente, jeg nok havde dårlig hygiejne, fordi jeg havde siddet inde.”

Det er lykkedes Patrick at få job som afrydder på en natklub. “Noget af det mest sindssyge, jeg nogensinde har gjort, det er at gennemføre to nattevagter på det job, jeg har. Det er første gang, jeg har haft et rigtigt arbejde! Og jeg er glad for det, fordi vi er et hold og gerne vil lave ting sammen i fritiden. Fællesskabet betyder helt klart en masse.”

Patrick har masser af fremtidsdrømme. “Jeg har et mål om at få et sort bælte i jiu-jitsu. Jeg vil gerne have mit eget kampsportscenter engang. Jeg vil gerne være musiklærer. Jeg vil gerne prøve at springe i faldskærm, selv om jeg er pisse-højdeskræk. Jeg behøver ikke slås med nogen mere.”

Næste skridt på vejen til livet som ikke-kriminel er at få en 10.-klasseseksamen på VUC.

“Nu tager jeg et halvt år ad gangen, og så ser vi, hvad der sker derfra. Måske tager jeg en HF. Jeg har ikke så

HVAD KAN ANDRE LÆRE AF DIN HISTORIE?

“Unge skal have noget, der er vigtigt for dem, som de vil passe på. Systemet skal lægge noget energi i at finde ud af, hvad folk gerne vil, hvad man virkelig brænder for inde i hjertet. Så kan de skubbe folk i den rigtige retning, så de bruger deres egne interesser som springbræt til at komme videre på en ikke-kriminel måde. Man kan ikke bruge voksne, der løfter pegefingre, til noget.”

HVOR MØDTE VI PATRICK?

På Café Exit, hvor indsatte og tidligere indsatte kan få hjælp til at leve et aktivt liv uden kriminalitet.

travlt. Vejen dertil er også vigtig. Hvis den er sjov, er det ikke bare noget, der skal overstås. Jeg vil gerne bare prøve livet. Jeg vil ikke falde tilbage til det gamle liv.”

“Hvad kan jeg byde på?”

Camilla, 25 år

Da Camilla og hendes tvillingebror var seks år gamle, blev de fjernet fra deres mor og anbragt hos en plejefamilie. Moderen havde en fødselsdepression og var alene med de to børn, som hun ikke kunne tage vare på. Senere udviklede hun også skizofreni og et alkoholmisbrug.

“Vi fik fortalt, at vi kun skulle være hos plejefamilien et halvt år. Og så tænkte jeg, at det kunne vi sagtens klare. Men så blev det ved.”

Camilla var ikke glad for at bo hos plejefamilien. “Jeg følte, at plejeforældrene gjorde forskel på mig og min bror. Han fik lov til mere, end jeg gjorde. De snakkede grimt om mig, de holdt øje med mig hele tiden og nedgjorde mig. Jeg tænkte hele tiden, at jeg blev nødt til at flygte. Jeg sagde til socialrådgiverne: ‘Jeg har det ikke godt, jeg vil ikke være her.’ Det sagde

de videre til plejeforældrene, og så fik jeg ballade. Så begyndte jeg bare at sige, at jeg havde det godt.”

Midt i 9. klasse stak Camilla af fra plejefamilien og flyttede hjem til sin mor. Men her fik hun det endnu værre og stoppede med at komme i skole. Efter fire måneder tog hun selv kontakt til kommunen og blev anbragt på en døgninstitution. “Der var gode voksne, som forstod mig og vidste meget. De var uddannede til det,” siger hun.

Camilla fik en støttekontaktperson, som hun havde det godt med. Hun lærte f.eks. at lave mad og gøre rent, og hun fik mere ansvar for opgaver i hverdagen. Men hun kunne kun blive på institutionen, til hun fyldte 18, og flyttede efter 7-8 måneder i egen lejlighed. “Dengang følte jeg mig så klar til at komme ud af systemet. Jeg blev spurgt, om jeg havde brug for hjælp, men jeg sagde jo nej, dum som jeg var, for det mente jeg ikke, jeg havde. Selv om jeg sagde nej, burde de have vurderet, at jeg faktisk havde brug for hjælp.”

Det gik dårligt med at være alene i lejligheden og selv skulle klare hverdagen. “Alle de der daglige ting – at lave mad, vaske tøj og sådan – er meget uover-

skuelige, hvis man ikke ved, hvad man skal gøre. Min mor havde heller ikke lært alle de ting og kunne ikke hjælpe mig. Så jeg havde ingen voksne. Jeg havde ingen livline overhovedet. Nogle gange ved jeg faktisk ikke, hvordan jeg klarede det. Jeg synes bare, tiden er gået ...”

Nogle måneder efter hun var flyttet hjemmefra, startede Camilla på produktionsskole. Det var svært at komme af sted om morgenen, men hun blev glad for at gå der. “Jeg var utrolig genert, men da de viste mig, at de også godt kunne lide mig, så troede jeg på det. Det var nok der, jeg startede med at få det godt. Der var noget at stå op til – nogle, der gerne ville mig.”

Men hun var ikke så god til at holde fast i sit netværk. “Det stoppede, da produktionsskoleforløbet sluttede efter et år. Jeg snakker en gang imellem med nogle stykker derfra. Men det er jo svært, når man ikke har lært, hvordan man bevarer et venskab ... Hvordan kan man tage kontakt til dem, hvordan passer man det?”

Efter produktionsskoleforløbet gennemførte Camilla 9. klasse på VUC. Derefter var hun på kontanthjælp i nogle år. “Jeg havde svært ved at tage mig sammen til noget på grund af problemer med min økonomi og familien og sådan noget. Så tilbød kommunen mig en mentor til at hjælpe mig med økonomien. Men hun hjalp mig også med alt mulig andet og ringede til mig for at høre, hvordan det gik i hverdagen. Det var rart, men det kom bare nogle år for sent. Jeg havde allerede fået dårlige vaner. Den mentor kunne jeg godt have brugt noget før. Så havde jeg måske heller ikke haft så meget gæld. Så havde hun jo lært mig, at man ikke bare går ud og låner 5.000 kr. til tøj eller mad – at man må spare op. Og der var også mange andre ting, det kunne have været bedre at få hjælp til før.”

Camilla prøvede at uddanne sig til SOSU-assistent. “Skoletiden gik fint nok, men da jeg skulle ud i min sidste praktik, klarede jeg ikke alle de delmål, jeg skulle, og så fik jeg ikke lov til at afslutte uddannelsen. Jeg syntes også, at det var svært, og der var lidt dårlig kommunikation på det plejehjem, hvor jeg var i praktik. Det lå langt væk fra, hvor jeg boede, og jeg skulle møde kl. 7 om morgenen.”

Uddannelsen var en del af Camillas drøm om at være normal. “Jeg ville godt have afsluttet den uddannelse; jeg ville gerne have vist, at jeg godt kunne. Der er ingen i min familie, der har en uddannelse.”

Camilla vil gerne kunne klare sig selv, med eller

“Alle de der daglige ting – at lave mad, vaske tøj og sådan – er meget uoverskuelige, hvis man ikke ved, hvad man skal gøre. Min mor havde heller ikke lært alle de ting og kunne ikke hjælpe mig. Så jeg havde ingen voksne.”

uden uddannelse. Det mærkede hun igen, da hun for nylig skulle betale en dyr tandlægeregning og måtte leve for sin kærestes penge. “Jeg søgte 13 stillinger, for det skulle bare ikke ske igen. Så fik jeg deltidsarbejde i Netto, og der arbejder jeg nu. Jeg har også arbejdet nogle måneder i en anden Netto.”

Ud over kæresten har Camilla ikke et stort socialt netværk. “Jeg har det utrolig svært med at tage kontakt til andre, så jeg har ikke så mange venner. Nogen skal ligesom række hånden ud efter mig. Jeg tænker: ‘Hvad kan jeg tilbyde dem? Hvad kan jeg byde på? Hvad indeholder jeg?’ Det kan godt irritere mig, for det er en trist følelse at have som 25-årig.”

HVAD KAN ANDRE LÆRE AF DIN HISTORIE?

“Jeg tror, nøglen til det hele er, at man som ungt menneske har nogen at kontakte – en eller anden voksen, man kan ringe til. Det kunne måske have hjulpet mig igennem den uddannelse. Bare det med at stå op, møde til tiden, klare hverdagen. Det er jo helt normalt at kunne. Og når vi så ikke kan det, så føler vi os ikke normale, og det er et kæmpe nederlag.”

HVOR MØDTE VI CAMILLA?

På Baglandet, som er et kontaktsted for tidligere anbragte i alle aldre.

“Ingen vil være venner med ham, der ikke kan følge med”

Anders, 26 år

Anders blev som barn diagnosticeret som både ordblind og atypisk autist. Især ordblindheden gjorde det svært for ham at følge med i skolen, og derfor gik han fra 3. til 9. klasse i specialklasse sammen med elever fra forskellige klassetrin og med forskellige udfordringer. Blandt andet på grund af aldersforskellene fik børnene i klassen ikke gennemgået det nødvendige for at kunne tage en 9.-klasseeksamen. Og Anders kunne ikke følge med i dansk, fordi han ikke kunne læse. “Men jeg var god til matematik – indtil 8.-9. klasse, hvor man skulle kunne læse for at finde ud af det. Så kunne jeg ikke lære mere,” fortæller han.

Det sociale var også svært. “Jeg havde ikke rigtig nogen venner i specialklassen. Der er jo ingen, der vil være venner med ham, der ikke kan følge med.” I dag, hvor Anders er voksen, kniber det stadig med det sociale. “Jeg har ikke ret mange venner. Jeg har kun én rigtig ven, som jeg kender fra min uddannelse. Jeg ville nok være ret ensom, hvis jeg ikke havde ham, og så min kæreste.”

Midt i 9. klasse startede Anders på en efterskole, der er specialiseret i elever med særlige behov. Her kunne Anders følge med. Der var mere fokus på praktiske aktiviteter, som han var god til. Og han oplevede at være en del af et socialt fællesskab:

“Det var efterskolen, der gav mig selvtillid og byggede min personlighed op. Jeg var der i to et halvt år og fik gjort 9. klasse færdig. Jeg blev også bedre til at skrive, fordi jeg fik nogle venner, jeg kunne sms’e med. På efterskolen var jeg med i fællesskabet, gik med hængerøv i bukserne ligesom de andre og sådan.”

Fordi han ikke kunne læse, og fordi hans autisme gav ham nogle sociale udfordringer, startede Anders efter efterskolen på en særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse: Et uddannelsesforløb for unge under 25, der ikke kan gennemføre en normal ungdoms-

“Jeg har ikke ret mange venner. Jeg har kun én rigtig ven, som jeg kender fra min uddannelse. Jeg ville nok være ret ensom, hvis jeg ikke havde ham, og så min kæreste.”

uddannelse. Her kan de unge få udviklet personlige, sociale og faglige kompetencer til at kunne klare voksenlivet.

Men uddannelsen passede ikke rigtig til Anders’ behov: “De havde lovet, at der kun ville være en times dansk eller matematik om dagen, og at resten skulle være praktisk i værkstederne. Men mange af de unge, der startede sammen med mig, ville gerne have mere dansk og matematik, og det ville jeg slet ikke, men flertallet bestemte. Så måtte jeg jo bare rette ind.”

Alligevel var forløbet på mange måder med til at skubbe Anders i den rigtige retning. “De sørger for, at man får støtte og hjælp og selvtillid og sådan noget, og så hjælper de med at finde et praktiksted og senere med at søge arbejde.”

Men det var svært at finde et job. “Jeg var på tre praktiksteder, som ikke førte til noget. De lover én arbejde bagefter, men så er der ikke noget alligevel. De får en gratis medarbejder i en måned, så ryger

HVAD KAN ANDRE LÆRE AF DIN HISTORIE?

“Man skal give os unge, der ikke helt passer ind, en chance og tro på os. Mange af os er villige til at gøre rigtig meget for at få en uddannelse.”

HVOR MØDTE VI ANDERS?

I Vanløse, hvor han var på job den dag. Hans mester havde sagt o.k. til, at han tog sig tid til at fortælle sin historie.

man ud, og så får de en ny. Jeg kan ikke forstå, at man sender unge mennesker ud i praktik uden at få en garanti for, at der er et arbejde bagefter, hvis man er dygtig nok. Så er det jo bare tidsspilde.”

Efter de tre første praktikforløb kneb det med motivationen. “Så kom jeg i praktik hos Tom. Det første halve år gik rigtig godt. Men jeg kom stadig for sent fire dage om ugen, og nogle dage kom jeg slet ikke, fordi jeg havde svært ved at komme op om morgenen. Men jeg fik min kontaktperson på uddannelsen, min far og min mester til at ringe og vække mig. Og lidt før jul sagde Tom, at hvis jeg kom til tiden hver dag, ville han gerne tilbyde mig en læreplads. Det hjalp! Så kom jeg af sted. Det var en vild følelse. Jeg havde jo noget at tabe, hvis jeg ikke kom op om morgenen.”

Praktikken hos Tom varede næsten et helt skoleår, og derefter startede Anders som lærling. Hans mester sørgede for, at Anders sideløbende fik en EGU (erhvervsgrunduddannelse), så han kunne få papir på det, han lærte. EGU er en ungdomsuddannelse for unge, der har svært ved at læse, regne eller andet, men som er motiverede for at få en uddannelse.

“Det tog to et halvt år, og jeg fik både trailerkort og en rørlæggeruddannelse. Jeg var god til det, og nu har jeg fast arbejde hos Tom. Han har hjulpet rigtig meget med at give mig mere selvtillid. Jeg kommer ud og laver opgaver alene og sådan. Og jeg får løbende mere uddannelse på. Det er super.”

Alle tre navne er opdigtede af hensyn til anonymitet.

Livsmestring

- Et nyt perspektiv på udfordringen

Camillas, Patricks og Anders' fortællinger handler om at være ung på kanten af det danske samfund. Fortællingerne vidner om, at de unge er udfordrede i mange forskellige livsarenaer: Uddannelse, job, bolig, relationer og det almindelige hverdagsliv.

Deres problemer er komplekse; de forstærker hinanden og gør det vanskeligt for de unge at finde ud af, hvordan de skal blive en del af det samfund, de lever i. Årsagerne kan være forskellige, men konsekvenserne for de unge er de samme: De er i en situation, hvor fundamentet for at leve et godt og selvstændigt voksenliv er meget skrøbeligt.

Hvis man med et enkelt ord skulle beskrive, hvad der mangler i de unges liv, kunne det være livsmestring: evnen til at mestre alle de krav, udfordringer og beslutninger, som hører med til at blive voksen. Det handler om at kunne betale regningerne til tiden, komme op om morgenen og passe et hjem. Og det handler om at sætte sig et mål og forfølge det; at håndtere kravene fra en arbejdsplads; at skabe relationer til andre mennesker og fastholde dem; at tro på sig selv og finde sin egen vej; at håndtere de udfordringer, der møder én, på en konstruktiv måde.

Det handler kort sagt om at kunne tænke og handle på en måde, der skaber muligheder for at leve det liv, man ønsker sig.

Denne grundlæggende problemstilling om manglende livsmestring kalder på en ny tilgang i indsatsen for de unge: Nye målsætninger, andre typer løsninger og et langt tættere samarbejde mellem forskellige aktører.

Hvis man skal styrke livsmestring hos unge på kanten, er det ikke nok at arbejde med den enkeltes evner, handlemønstre og kompetencer. Det handler også om at skabe nogle rammer, hvor de unge får mulighed for og støtte til at udvikle sig til hele, selvstændige individer. For nogle vil det kræve mere tid end for andre. De vil have brug for fleksible rammer med plads til at fejle, lære af fejlene og vende tilbage igen, når man er klar.

Det er dette perspektiv på udfordringen, der bliver udfoldet og sat til debat på de følgende sider.

ANALYSE

På vej mod helhedsorienterede løsninger

Som samfund bruger vi hvert år milliarder af kroner på sociale indsatser rettet mod udsatte børn og unge: anbringelser, misbrugsbehandling, beskæftigelsesindsats, mentorordninger, socialpædagogisk støtte, kontaktpersoner m.v. Listen over tilbud og indsatser er omfattende. Det samme er den lovgivning, der regulerer, hvilken hjælp de unge tilbydes, hvis de har det ene eller andet problem.

Alligevel lykkes det ikke altid at give de udsatte unge den støtte, de har brug for til at komme godt ind i voksenlivet. Tallene for hjemløshed, misbrug og psykiske lidelser blandt unge afslører en udvikling, der går i den forkerte retning. *Se tal på s. 11.* Det samme gør andelen af unge, der ikke er i job eller uddannelse.

Et nyt perspektiv på problemet

Så hvordan kan det være, at det, vi gør, ikke virker godt nok?

En del af forklaringen skal måske findes i den måde, vi opfatter de unges problemer på – og dermed også de løsninger, vi kommer frem til. Det sociale system er bygget op om den grundlæggende præmis, at har du et bestemt problem, så er der derfor til en bestemt type løsning. Det er sådan, lovgivningen er bygget op, og derfor er det også sådan, indsatserne oftest er organiseret, både i kommunerne og blandt de private aktører.

Har vi en ung, der er hjemløs, igangsætter vi en indsats for, at han eller hun kan få en bolig. Unge med

et misbrug henvises til misbrugsbehandling. Og har vi en ung, der ikke er i uddannelse eller job, så igangsættes en indsats, der får den unge i uddannelse.

Den måde at forstå de unges problemer på har sin egen logik, der bl.a. udspringer af de objektive og målbare parametre, som vi kan vurdere de unges livssituation ud fra. Og denne logik gennemsyrrer den måde, vi tilbyder de unge hjælp på.

Men sociale problemer er for det meste flettet ind i hinanden, og de udsatte unge kæmper ofte med mange problemer på én gang. De står i en kaotisk og ustabil livssituation, der vanskeligt lader sig indfange af afgrænsede problemkategorier.

Hvis vi skal sikre, at unge på kanten får bedre muligheder for at skabe sig det liv, de ønsker, er der brug for mere sammenhængende løsninger.

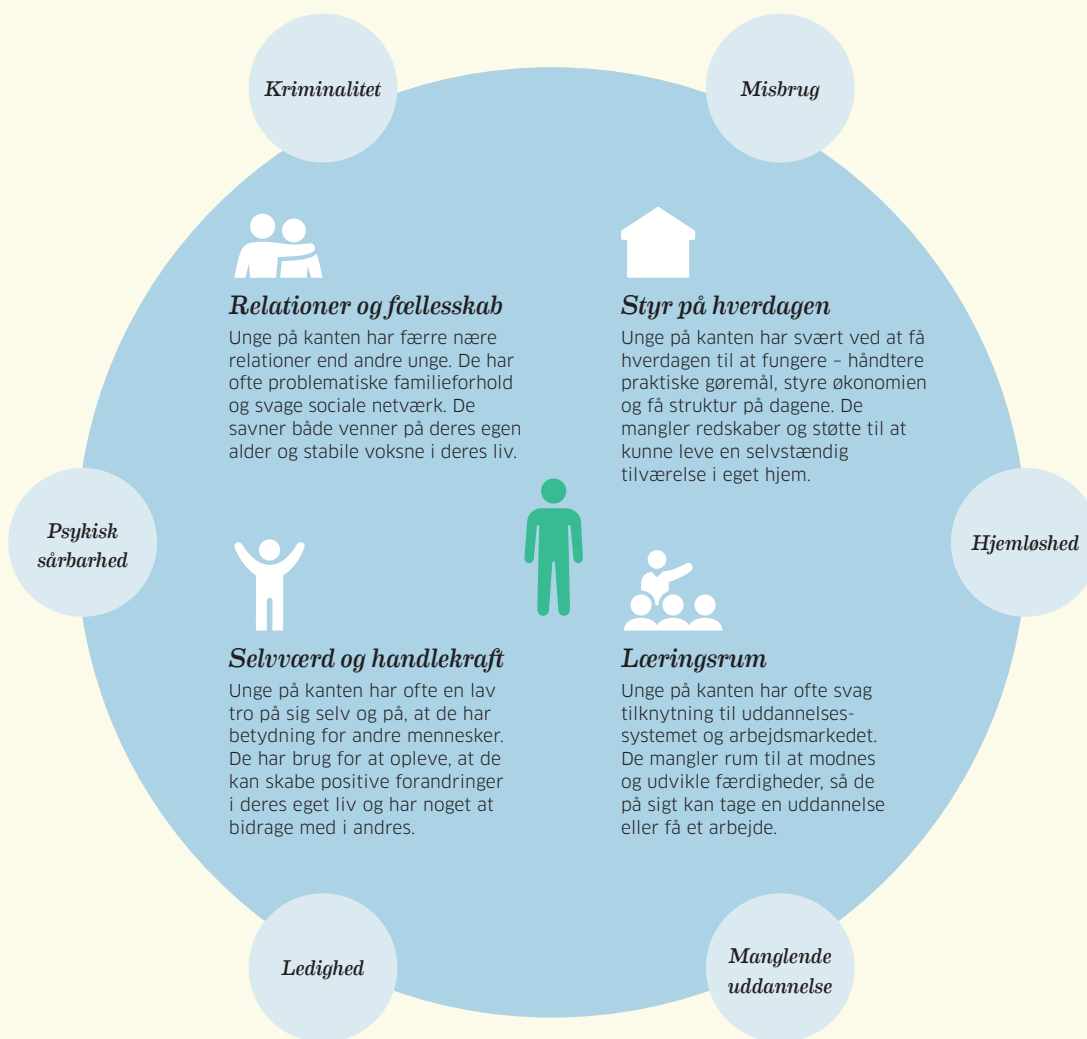
Fire kerneproblemstillinger

Tænketanken Mandag Morgen har på opdrag af Bikubenfonden foretaget en analyse af, hvordan man kan udvikle og styrke indsatsen for unge på kanten. *Læs mere om videngrundlaget for analysen i boksen på side 26.* Den udpeger *fire kerneproblemstillinger*, som er medvirkende til, at de unge har svært ved at mestre livet i overgangen fra barn til voksen. *Se figur på side 24.*

Disse fire problemstillinger giver en pejling på, hvor der bør sættes ind i udviklingen af indsatsen til unge på kanten – og hvilke nye målsætninger der skal bringes i spil.

Fire kerneproblemstillinger for unge på kanten

Fire kerneproblemstillinger er medvirkende til, at de unge har svært ved at mestre livet og kæmper med sociale problemer som misbrug, manglende uddannelse og kriminalitet. Problemstillingerne giver en pejling på, hvor der skal sættes ind i udviklingen af indsatsen til unge på kanten.

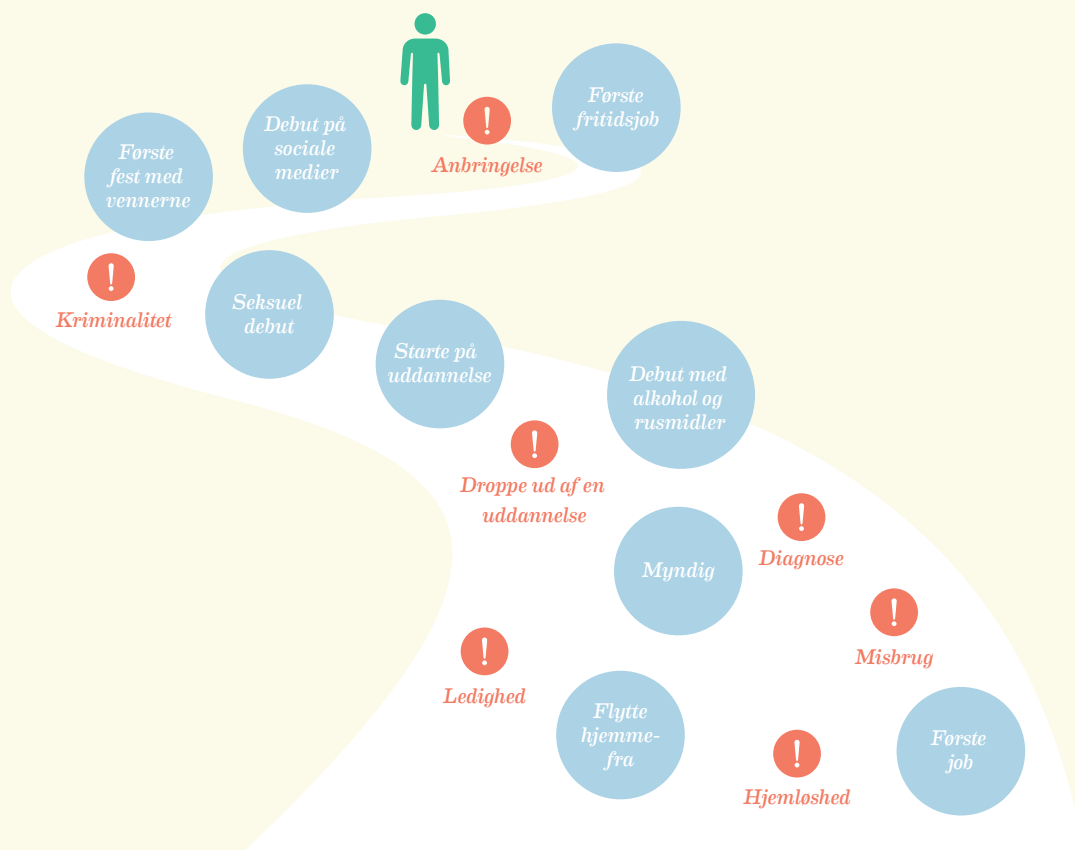

Kritiske overgange i ungdommen

Overgangen fra barn til voksen er en livsperiode med store forandringer og skift: fra folkeskole til ungdomsuddannelse, fra barndomshjemmet til livet i eget hjem, fra at være sine forældres ansvar til at være myndig.

Disse overgange er udfordrende for de fleste unge, men for nogle er udfordringerne særligt store. Samtidig oplever unge på kanten ofte nogle særlige overgange, fordi de ikke har fulgt den almindelige vej gennem ungdomslivet, men f.eks. har været anbragt uden for hjemmet eller afsonet en dom.

Overgangene markerer tidspunkter, der kan have afgørende betydning for de unges liv og fremtid, og som kan være pejlemærker for, hvornår de unge kan have brug for særlig støtte.

Videngrundlag for analysen

På opdrag af Bikubenfonden har Tænketanken Mandag Morgen i juni – november 2017 gennemført en analyse af, hvordan man kan udvikle og styrke indsatsen for unge på kanten, så den i højere grad imødekommer de unges behov og bringer dem væk fra kanten af samfundet. Formålet med analysen har været at indkredse, hvor og hvordan Bikubenfonden kan bidrage til at løse udfordringerne i samarbejde med andre aktører på tværs af sektorer.

Udgangspunktet for analysen har været at ansue problemstillingen med unge på kanten på en ny måde for dermed at skabe et afsæt for udvikling af nyskabende løsninger.

For at give mulighed for at undersøge problemfeltet på tværs af de målgrupper og problemforståelser, som typisk ligger til grund for viden på området, har analysens omdrejningspunkt været de kritiske overgange i ungdommen. Det gælder både de overgange, som alle unge skal igennem – f.eks. fra at bo hjemme til at klare sig selv i egen bolig, eller fra folkeskolens faste rammer til en ungdomsuddannelse – og de overgange, som er særlige for udsatte grupper, f.eks. at flytte hjemmefra fra et anbringelsessted.

Analysen blev indledt med interview og en rundbordssamtale med 20 udvalgte aktører fra civilsamfund, forskningsverden, kommuner og uddannelsesinstitutioner, der bidrog til at kortlægge, hvad der kendetegner ungelivet på kanten, og til at identificere de mest kritiske overgange i ungdoms-

livet. *Se liste over de personer, der deltog, på side 53.* På baggrund af konklusionerne herfra og Bikubenfondens strategi blev følgende kritiske overgange udvalgt til nærmere undersøgelse:

- når unge, der har været anbragt, fylder 18 år.
- når unge, der har modtaget fået en eller flere sociale foranstaltninger, fylder 18 år.
- når unge, der har afsonet en dom, løslades.
- når unge asylansøgere får opholdstilladelse og skal integreres i samfundet.
- når unge på uddannelseshjælp overgår til selvforsørgelse.

Datagrundlaget for undersøgelsen af de fem overgange var dels en tværlæsning af den forskning i de udvalgte overgange, som VIVE, KORA, CeFU (AAU), Rockwool Fondens forskningsenhed, DPU (AU) og professionshøjskolerne har foretaget de seneste 10 år, dels en række supplerende analyser og evalueringer, desk-research med henblik på at kortlægge de eksisterende tilbud og indsatser i overgangene samt en interviewundersøgelse blandt 20 praktikere. *Se overblik over den litteratur og interviewdata, som analysen bygger på, på side 53.*

På baggrund af undersøgelsen blev der identificeret en række kerneproblemstillinger, som går på tværs af overgangene, og hvor de eksisterende indsatser ikke i tilstrækkelig grad imødekommer de unges behov.

Relationer og fællesskab

“De unge sukker efter nogen, der vil dem, holder af dem og ikke får penge for at ville dem.”

Forstander i sikret ungdomsinstitution

At have nære sociale relationer og være en del af fællesskaber er noget af det, der betyder mest for menneskers trivsel, helbred og evne til at håndtere udfordringer i livet. Det gælder ikke mindst i ungdommen. Personlighed, identitet og tilhørsforhold dannes igennem relationer til andre mennesker – forældrene, klassekammeraten, fodboldtræneren – som vi spejler os i og støtter os til, når livet er svært.

Unge på kanten har typisk færre nære og stabile sociale relationer. De har ofte problematiske familieforhold og svage netværk, og de deltager i mindre grad end andre grupper i samfundets fællesskaber på arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner, i fritidsaktiviteter og foreningslivet. Det hænger blandt andet sammen med, at de har oplevet mange skift i løbet af deres barndom og ung-

“De mangler mennesker i deres liv, som de kan finde omsorg, støtte og vejledning hos – og som ikke forsvinder ud af deres liv, når en indsats afsluttes eller en sagsbehandler skifter job.”

dom: afbrudte uddannelsesforløb, flytninger og behandlingsforløb, der gør det svært for dem at få en fast tilknytning til disse fællesskaber.

Samtidig er det kendetegnende for mange unge på kanten, at de har svært ved at skabe og indgå i relationer til andre mennesker. Måske fordi de ikke har haft voksne rollemodeller, eller fordi de har psykiske problemer, der gør relationer svære.

Unge på kanten har ofte en langvarig historie i det sociale system. Mange har gennem deres opvækst oplevet skiftende sagsbehandlere og været nødt til at forholde sig til mange forskellige fagpersoner på én gang. Og uanset hvor motiverede og engagerede mange professionelle er, så ved de unge, at sagsbehandlere, pædagoger og behandlere, som de møder, får penge for at hjælpe dem – og kan forsvinde ud af deres liv fra den ene dag til den anden.

Det medvirker til, at mange tvivler på, at andre mennesker har en oprigtig interesse i dem, og at de selv har noget at byde ind med i relationer og fællesskaber.

Adgang til fællesskaberne

De manglende relationer og deltagelse i sociale fællesskaber er medvirkende til, at unge på kanten oplever ensomhed og social eksklusion, hvilket igen forringer deres muligheder for at håndtere deres problemer.

De mangler mennesker i deres liv, som de kan finde omsorg, støtte og vejledning hos – og som

Det siger praktikerne

... om unge på kanten og relationer og fællesskab

“De unge har en gedigen skepsis med i bagagen, så hvis man skal rykke dem, skal det være gennem netværk, f.eks. via foreninger og frivillige aktiviteter. Der er ingen nemme løsninger. Så alt skal være meget autentisk. De lurer alt. Jeg tror, noget af det, der virker bedst, er ung til ung.”

Koordinator for ungeenhed, kommune

“Der er ikke brug for kagebagere, der er brug for ægte venner. En Røde Kors-ven er god nok, hvis der ikke er andet, men en rigtig fodboldklub er bedre. Der kan man få normale relationer og venner, som man kan beholde.”

Forstander, pension, Kriminalforsorgen

“De unge har brug for at møde nogen, der ikke får penge for at snakke med dem – som er der, fordi de har lyst og er skideligeglade med, hvad der står i en handleplan.”

Teamleder, familieafdeling, kommune

“I overgangen fra barn til voksen mister mange forældre indflydelse på de unge, og vennerne bliver mere afgørende. De unge søger fællesskaber, hvor de kan ’bidrage’, opnå anerkendelse og indgå i et fællesskab. Det giver potentielt vind i sejlene til kriminelle grupperinger, der er på udkig efter nye medlemmer. Derfor er det helt afgørende at tilbyde unge i kriminalitet alternativer til den kriminelle løbebane og give dem nye fællesskaber.”

Case-manager i åbent fængsel

ikke forsvinder ud af deres liv, når en indsats afsluttes eller en sagsbehandler skifter job. Mange unge oplever ensomheden og de manglende sociale relationer som deres største problem og den væsentligste forhindring for at skabe sig et godt liv.

Et oplagt redskab til at forbedre indsatsen for de udsatte unge er at skabe større kontinuitet i, hvilke sagsbehandlere og andre fagpersoner de møder. Derfor arbejder en del kommuner målrettet med en sammenhængende ungeindsats og sørger f.eks. for, at den unge har én gennemgående kontakt i kommunen.

Men fagprofessionelle kan aldrig udfylde den samme rolle som en nær ven eller et familiemedlem i de unges liv.

Så spørgsmålet er, hvordan hjælper vi udsatte

unge med at skabe og vedligeholde relationer til andre mennesker? Hvad skal der til, for at et ungt menneske med tunge sociale problemer bliver i stand til at være en del af sociale fællesskaber?

Nære venskaber er per definition ikke noget, det offentlige kan levere. Til gengæld kan det være en offentlig opgave at skabe rammer for, at unge på kanten kan blive en del af sociale fællesskaber, f.eks. på uddannelsesinstitutioner, på arbejdspladser og i foreningslivet. Og det kan være en civilsamfundsopgave at facilitere relationer mellem unge på kanten og andre unge.

(*Bindeleddet* er et eksempel på en organisation, der arbejder med at give unge hjemløse adgang til almindelige ungdomsfællesskaber gennem mentorordninger. Læs mere på side 39.)

Styr på hverdagen

“En fungerende hverdag er en forudsætning for at kunne passe uddannelse og job. Basen skal være i orden. Er den ikke det, kan det spænde ben for alt andet. Huslejen skal betales, og alt muligt personligt og hverdagsagtigt skal ryddes af vejen og være i orden.”

Sagsbehandler ved ungeenhed i jobcenter

At kunne tage ansvar for sig selv, sin hverdag og sin økonomi er helt grundlæggende komponenter i at blive voksen og afgørende for at kunne få sit liv til at fungere. Det lærer de fleste unge, når de flytter hjemmefra – hvis ikke før.

For unge på kanten er hverdagen præget af kaos og manglende struktur. Problemerne opstår især, når de unge flytter i egen bolig og selv skal tage ansvar for hverdagslivet. De har svært ved at skabe sig et hjem, hvor de føler sig hjemme, og ofte kan de ikke overskue hverdagens praktiske gøremål med at købe ind, lave mad, vaske tøj, gøre rent osv. Nogle har svært ved at passe på sig selv – komme i bad, børste tænder, sove og spise regelmæssigt – og har ofte problemer med at styre deres økonomi.

Mange af dem har ikke haft voksne i deres liv, der kunne lære dem elementære 'hverdagskundskaber'. De, der har været anbragt, har måske været vant til, at den slags blev ordnet for dem på anbringelsesstedet, og for dem sker overgangen til selv at skulle tage ansvar for det hele meget brat, når de bliver myndige.

Paradoksalt nok kan de offentlige systemer, der forsøger at hjælpe de unge, komme til at bidrage til følelsen af kaos og manglende overblik. Når der er mange forskellige forvaltninger og fagpersoner, som træffer beslutninger og stiller krav, øger det følelsen af forvirring og magtesløshed. Hjælpen fra det offentlige bliver endnu et stressmoment, der skal håndteres i hverdagen.

Det betyder, at mange af de unge er i en situation,

hvor der ikke er styr på det helt basale hverdagsliv. Har man ikke sovet om natten, og mangler man rent tøj og mad i køleskabet, er det ekstra svært at komme ud ad døren om morgenen. Og mangler man penge til at betale næste husleje, skaber det bekymring og utryghed – i værste fald kan man miste sit hjem. Den manglende hverdagsmestring bliver en barriere for, at de unge f.eks. kan passe et arbejde eller en uddannelse eller deltage i sociale fællesskaber.

Hverdagsfællesskaber

For unge på kanten kan det være svært at få hjælp til hverdagslivet inden for de eksisterende rammer. Indsatserne til unge fokuserer ofte primært på beskæftigelse, uddannelse eller behandling. Nogle unge får tilbudt bostøtte eller en mentor, der besøger dem en gang om ugen. Men i mange tilfælde er den hjælp, de unge får, langtfra tilstrækkelig til at imødekomme deres behov for stabil og kontinuerlig støtte – og det er langtfra alle unge, der har behovet, som får tildelt hjælpen.

Hvem skal man lære at 'holde hus' af, hvis ikke man har lært det af sine forældre? Hvor går man hen, hvis man skal lære at lægge et budget, så pengene ikke slipper op midt på måneden? Og hvordan får man en døgnrytme, så man kan komme op om morgenen?

For mange af de unge, der kæmper med at få hverdagen til at hænge sammen, vil det f.eks. ikke være nok at have ugentlige møder med en bostøttemedarbejder, der rådgiver dem. De har brug for at

Det siger praktikerne

... om unge på kanten og styr på hverdagen

“De unge har en gedigen skepsis med i bagagen, så hvis man skal rykke dem, skal det være gennem netværk, f.eks. via foreninger og frivillige aktiviteter. Der er ingen nemme løsninger. Så alt skal være meget autentisk. De lurer alt. Jeg tror, noget af det, der virker bedst, er ung til ung.”

Koordinator for ungeenhed, kommune

“Når de unge fylder 18 år, bliver de udskrævet fra døgninstitutionen fra den ene dag til den anden. I årenes løb har jeg oplevet nogle, der knap nok kan klokken, som er endt i egen bolig med fire støttetimer om ugen – og en pose medicin. Pludselig forventes de at være voksne og kunne klare sig selv. Sådanne nogle unge får bekræftet billedet af, at ingen vil hjælpe dem.”

Forstander i sikret ungdomsinstitution

“Økonomi er tit den store udfordring for de unge – de har brug for rådgivning og hjælp, før det går galt, og de pludselig står med konsekvenserne af tre kviklån.”

Teamleder i kommunal beskæftigelsesindsats for unge

“De unge kan ikke bruge de ufleksible mentorindsatser, hvor de når at snakke en halv time om fredagen, og så er der en uge til næste gang.”

Sagsbehandler ved ungeenhed i jobcenter

“Kommunen vurderer, at når man kan betale sin husleje, så kan man klare det hele. Men der mangler nogen, der følger op! Nogen, de kender.”

Leder i kommunalt aktivitets- og netværkshus for unge

have nogen, der er en del af deres hverdag – nogen, der kan lære fra sig og træde til, når udfordringerne opstår, også efter kommunens lukketid.

(*Bindeleddet* og *Fundamentet* er eksempler på organisationer, der arbejder med at skabe tilbud til unge, der er tilgængelige i hverdagen. Læs mere på side 39 og 43.)

Måske ligger en del af svaret også i de rammer, de unge på kanten skal skabe sig et hjem i. Mange danske unge bor sammen med andre unge, når de flytter hjemmefra – på kollegier, i kollektiver eller i delelejligheder. Det er ikke bare billigere end at bo alene, men giver også et fællesskab med andre

unge, hvor man sammen kan lære at blive voksen og tage ansvar for hverdagen.

Spørgsmålet er, om man med den nødvendige støtte kan skabe bofællesskaber, der også er tilgængelige for unge på kanten.

Kollegierne er et oplagt bud på en aktør, der kan spille en rolle, og det forsøges allerede enkelte steder. Men der er behov for, at der følger sociale indsatser med, der kan hjælpe de unge med at blive en del af fællesskaberne – og understøtte fællesskaberne i at rumme unge, der kommer med en anden og mere tung bagage end de fleste. Netop dette arbejder Hjem til Alle med på Bikubenfondens kollegier.

Selvværd og handlekraft

“De mangler selvtillid og selvværd. De er blevet trykket igennem hele deres opvækst – i skolesystemet og derhjemme. Det er heller ikke dem, der er gode til at spille fodbold. De har masser af nederlag i bagagen og er aldrig blevet anerkendt i det etablerede system.”

Afdelingsleder i privat beskæftigelses- og STU-tilbud

I ungdomsårene skal man træffe mange afgørende valg – om uddannelse, arbejde, familie, netværk, identitet, og hvordan man i øvrigt indretter sin tilværelse. Samtidig er ungdommen en modningsproces, hvor evnen til at planlægge, tage beslutninger og handle selvstændigt udvikler sig. Det kræver tro på sig selv og handlekraft at træffe beslutninger, der skaber mulighed for, at man kan komme til at leve det liv, man ønsker sig.

“Unge på kanten har ikke bare større og mere komplekse problemer end andre unge. Deres lave tiltro til sig selv og andre mennesker gør samtidig, at de også kan have svært ved at håndtere de udfordringer, som er en helt almindelig del af livet.”

Unge på kanten har ofte en grundlæggende følelse af ikke at passe ind og ikke at kunne leve op til de krav, der stilles for at kunne være en del af samfundet – i skolen, på jobbet, i fritidslivet og i sociale sammenhænge. Mange har psykiske problemer og lider f.eks. af depression eller angst. De føler sig ensomme og ekskluderet fra fællesskaberne.

Det smitter af på selvværdet. De har ofte begrænset tro på, at de kan noget, og at andre vil dem det godt.

Unge på kanten har ikke bare større og mere komplekse problemer end andre unge. Deres lave tiltro til sig selv og andre mennesker gør samtidig, at de også kan have svært ved at håndtere de udfordringer, som er en helt almindelig del af livet. Små problemer kan hurtigt vokse sig store, fordi de unge ikke ved, hvordan de skal tackle dem. Dermed kan de komme til at agere på en måde, der begrænser deres muligheder i stedet for at udvide dem.

Erfaring med at lykkes

Hvordan skaber man selvværd og handlekraft hos unge, der savner grundlæggende tiltro til sig selv og det samfund, de lever i? Hvis man i mange år har følt sig forkert og oplevet, at man ikke slog til, kan man måske have nytte af psykologhjælp til at vende den negative selvforståelse og opbygge nye

Det siger praktikerne

... om unge på kantens selvværd og handlekraft

“Vi oplever nogle gange, at de melder sig syge med en forkølelse i to uger, fordi de har en udfordring på arbejdet, som de ikke ved, hvordan de skal håndtere. De unge skal have nogle strategier til at tackle udfordringer i hverdagen: Når man synes, at ting er svære, hvad gør man så? Vi arbejder med resiliens og giver dem redskaber til ikke at blive handlingslammede.”

Teamleder i kommunal beskæftigelsesindsats for unge

“Der sker bare noget, når de unge finder ud af, at de godt kan det praktiske på lige fod med alle mulige andre. Det er så vigtigt, at de får lov at vise, at de godt kan – at der er noget, de er gode til.”

Afdelingsleder i privat beskæftigelses- og STU-tilbud

“Vi har rigtig gode erfaringer med cykelprojekter, hvor en gruppe på 15-20 udsatte unge får mulighed for at cykle til Alpe d'Huez i Frankrig. Det giver dem en kæmpe selvtillid at kunne gøre det, og de får noget andet at være sammen om i stedet for at sidde på kontor og snakke. Når de kommer hjem, er de faktisk meget bedre rustet til, f.eks. at starte på arbejde eller uddannelse.”

Beskæftigelsesrådgiver i jobcenter

“Et spørgsmål, der tit melder sig hos kriminelle, er, hvad man skal gøre af sin dårlige samvittighed, når man kommer ud på den anden side. Når man har afsonet sin straf, men stadigvæk har dårlig samvittighed – hvad gør man så? Vi hjælper dem med at bearbejde den og på et tidspunkt også pakke den lidt væk. Det skal til, for at de kan komme videre.”

Case-manager i åbent fængsel

handlemønstre. Men som udgangspunkt er der ikke nogen hurtige eller lette løsninger. Handlekraft er ikke noget, man kan lære på et kursus.

At håndtere denne udfordring handler også om, hvilke kriterier vi som samfund opstiller for, at de unge kan opleve, at de bliver anerkendt, har noget at byde på og er noget værd.

Til en begyndelse kunne man etablere en selvstændig målsætning om, at unge på kanten skal opbygge tro på sig selv. Og arbejde for at skabe rammer, hvor de unge kan få erfaringer med at bidrage til et fællesskab og opleve, at de betyder noget for andre mennesker.

Det betyder ikke nødvendigvis, at de unge skal mødes med krav eller forventninger om 'selvudvikling'. Men det kræver, at vi overvejer vores succeskriterier for de unges udvikling og tænker mere kreativt, i forhold til hvilke aktiviteter der kan understøtte den.

(Opgang 2 er et eksempel på, hvordan kunst kan bruges til at opbygge selvværd hos unge. Læs mere på side 47.)

Der findes mange flere muligheder, hvis man giver slip på ideen om, at målet i første omgang er, at de unge rykker sig på den dimension, der handler om uddannelse eller beskæftigelse.

Læringsrum

“Vi glemmer at se på de ressourcer, der ligger hos alle, også dem, der er ’udsatte’. Ingen er fuldstændig ressourceløse, men nogle har en livssituation, hvor de ikke kan udnytte deres potentiale. Det handler om at se mulighederne i de unge selv.”

Direktør for privatrådgivningstilbud til unge

Længt de fleste unge drømmer om at tage en uddannelse og på sigt finde sig et arbejde, der giver mening for dem, men som også skaber grundlag for økonomisk selvstændighed og muligheder for at skabe sig det liv, de ønsker. De fleste

bruger ungdomsårene på at tage en uddannelse, der baner vej for at træde ind på arbejdsmarkedet.

Statistikkerne viser, at unge på kanten typisk befinder sig på kanten af uddannelsessystemet. Mange kommer fra hjem, hvor uddannelse ikke er en selvfølge, og har en skolegang fuld af dårlige oplevelser og nederlag i bagagen. For mange er resultatet, at de mister fodfæste, når folkeskolen afsluttes. Enten kommer de ikke i gang med en ungdomsuddannelse, eller også falder de fra undervejs.

Det betyder dog ikke, at disse unge ikke har de samme drømme om uddannelse og job som andre unge. At gå på en uddannelse eller have et arbejde skaber mening og indhold i hverdagen – og en følelse af at bidrage og være en del af et fællesskab. Uddannelse er det, deres omgivelser forventer af dem, og det, de ser deres jævnaldrende gøre.

Men de unge kan have rigtig svært ved at leve op til de krav, der stilles til at gennemføre en uddannelse. Det hænger bl.a. sammen med kravene om præstation, som i stigende grad præger ungdomsuddannelserne, og med at de har svært ved at blive en del af de sociale fællesskaber, som er en vigtig fastholdelsesfaktor. Nogle af dem har så meget kaos i deres liv, at de har svært ved at møde til tiden, få læst lektier, overholde deadlines m.v.

Nye veje til uddannelse og job

I årevis har det været et politisk mål, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse. Fra politisk side er der igennem årene uddelt både pisk og gulerod for at sikre, at unge uddanner sig –

Det siger praktikerne

... om unge på kanten og læringsrum

“Der er brug for arbejdspladser, der kan rumme en ung udsat under lidt ’mildere’ vilkår – og det samme gælder for så vidt i forhold til fritidsliv, studier osv.”

Forstander for sikret døgninstitution

“Det er en grundlæggende misforståelse, at de unge er dovne. Det er de ikke. De vil så gerne.”

Leder af privat behandlings- og rådgivningstilbud

“Der er unge, der ikke kan stave til Ib, som godt kan tage et truckcertifikat.”

Afdelingsleder i privat beskæftigelses- og STU-tilbud

og gerne så hurtigt som muligt, så de kommer ud på arbejdsmarkedet.

Det pres for at uddanne sig – og gøre det hurtigt – kan i værste fald være med til at skubbe nogle unge ud på kanten af samfundet. Dels fordi der er meget få muligheder for at være en del af et læringsfællesskab, hvis man ikke kan tage en uddannelse på almindelige vilkår, men også fordi oplevelsen af nederlag i uddannelsessystemet sætter sig i de unges selvforståelse og mindsker deres tro på, at de kan blive til noget.

Måske er der behov for, at vi anerkender, at nogle unge har brug for mere tid og andre rammer til at finde ud af, hvad de gerne vil med deres liv, og at det at være hurtigt i gang med en uddannelse ikke nødvendigvis er det rette for dem.

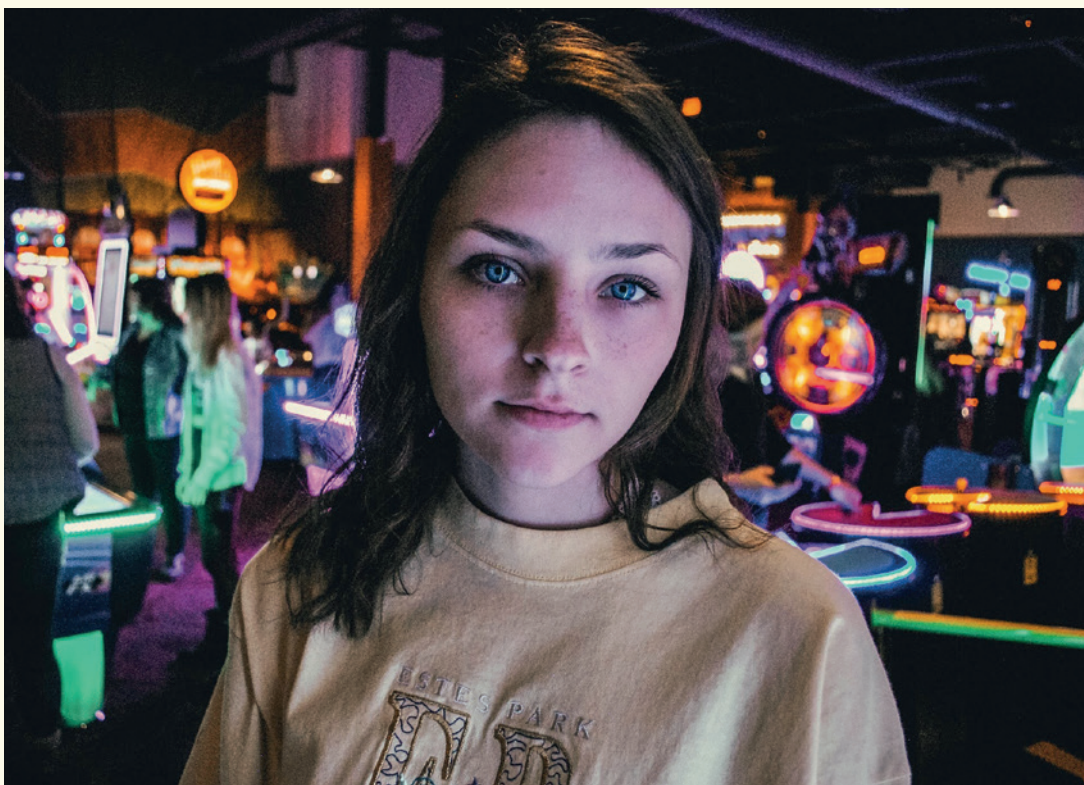
Så hvordan skaber vi læringsrum, hvor de unge kan udvikle deres personlige og faglige identitet, dyrke deres interesser og finde ud af, hvad de drømmer om? Det kræver først og fremmest, at vi tager afsæt i

de unges egen motivation og ønsker for deres eget liv – også selv om det måske ikke passer ind i en politisk dagsorden om hurtigere gennemførelse af uddannelse eller hurtigt ud i et fuldtidsjob.

Denne tilgang forudsætter, at beskæftigelses-systemet spiller med. Det er her, man udstikker rammerne for, hvad de unge, der ikke er i job eller uddannelse, kan og skal. Men det er også en opgave, der kun kan løftes i samarbejde mellem flere parter: Virksomheder, der vil være med til at give unge en erfaring med arbejdslivet, som kan bidrage til afklaring og motivation. Uddannelsesinstitutioner, der vil være med til at skabe bredere rammer for læring og mere inkluderende læringsmiljøer. Og civilsamfundsorganisationer, der kan eksperimentere med at udvikle nye, alternative veje til job eller uddannelse.

Opgang 2 er et eksempel på en organisation, der arbejder med at skabe anderledes læringsrum for unge. *Læs mere på side 47.*

De unge har svarene

Mange unge på kanten oplever ikke, at det system, der forsøger at hjælpe dem, lytter til dem. Her fortæller tre unge om deres oplevelser. Efterfølgende giver vi ordet til en forsker og en praktiker, der giver deres bud på, hvordan vi bliver bedre til at inddrage de unges perspektiv.

Patrick, 22 år

“Systemet – det er, som om de er pisseligeglade. Det, de gør, virker kun på papiret: møde med sagsbehandler hver måned, misbrugskonsulent osv. Det er spild af tid. Hvorfor prøver de ikke at finde ud af, hvad folk virkelig brænder for, hvad de kan, og hvad de har lyst til at lave? Så er det meget nemmere at hjælpe dem på rette vej.”

Læs hele Patricks historie på side 15.

Sara, 22 år

“Jeg har altid følt mig mere som en sag, et nummer i rækken, end som et menneske, nogen gad lytte til. Da jeg fik en mentor på min egen alder, oplevede jeg nærmest for første gang, at der var en, der lyttede til mig og interesserede sig for, hvad jeg gerne ville.”

Læs mere om Sara og hendes mentor på side 39.

Rie, 25 år

“Systemet har altid fortalt mig, hvad jeg havde brug for. Der var ikke nogen, der spurgte mig, hvad jeg gerne ville. Så jeg vænnede mig til bare at gøre det, jeg regnede med, de ville have mig til. Det var først, da jeg begyndte at komme på Fundamentet, at der var nogen, der spurgte mig, hvad jeg drømte om i mit liv. Det var virkelig et vendepunkt for mig.”

Læs mere om Rie og Fundamentet på side 43.

Søren Andersen, leder af Projektskolen på Grennessminde i Taastrup – et bo-, arbejds- og uddannelsessted for unge med særlige behov

“De unge, jeg møder i mit arbejde, har altid fået at vide af andre, hvad de er gode til, og hvad de ikke er gode til. De kan ikke klare sig i det almindelige uddannelsessystem og har masser af nederlag med i bagagen. Dem giver systemet desværre ikke ret meget medbestemmelse på, hvordan de skal finde en vej til et job – det er meget demotiverende.

Vi skal lytte meget mere til dem. De skal have lov til at have en mening om, hvad de vil med deres liv, og de skal have mulighed for selv at finde ud af, hvad de er gode til – og mærke, at der er brug for dem. Og så skal vi give dem tid til at udvikle sig. Alting skal gå så stærkt i det etablerede system. Men de unge, jeg arbejder med, kan ikke skynde sig.”

Noemi Katznelson, leder af Center for Ungdomsforskning på Aalborg Universitet

“Jeg savner, at man tænker unge som én særskilt målgruppe og ikke putter dem i bås med voksne udsatte. Det duer for eksempel ikke, at unge hjemløse er henvist til at komme på almindelige herberger sammen med hærdede misbrugere og hjemløse – det er et meget voldsomt miljø for en 21-årig, der måske bare er kommet på afveje. Det samme gælder misbrugsindsatsen, hvor der kan være specifikke ungeproblemer, der kræver en anden tilgang end den, man bruger over for hærdede misbrugere. Grundlæggende handler det om at tænke et ungeperspektiv ind i politikken og indsatserne, så de giver mening for de unge.”

HVORDAN KOMMER VI VIDERE?

3

Unge på kanten har brug for rammer og redskaber til at styrke deres livsmestring. Men hvad er der brug for at ændre, hvis vi skal lykkes med det? Og hvem kan være med til at løfte opgaven?

På de næste sider giver vi ordet til unge, som fortæller om indsatser, der har hjulpet dem videre. Og vi spørger praktikere og eksperter, hvad de mener der skal til.

Case

Adgangsbillet til fællesskaberne

Sara og Louise mødte hinanden første gang på Hellebro, et værested for unge hjemløse i København. Sara var kommet der som hjemløs i nogle år, fordi hun lavede musik og var glad for at kunne bruge Hellebros musikstudie. Louise var der, fordi hun havde besluttet sig for at være en del af projektet Bindeleddet. Hun er 22 år og læser til sygeplejerske og kunne godt tænke sig at arbejde i psykiatrien.

“Vi sad og snakkede og havde mange ting til fælles. F.eks. træner vi begge to, og vi kan godt lide at lave mad. Så kiggede vi sammen på denne her plakat fra Bindeleddet, hvor der stod noget om en mentorordning, og jeg var der lige med det samme, for det kunne jeg bare godt bruge,” fortæller Sara.

Bindeleddet arbejder for at hjælpe unge hjemløse med at skabe sociale relationer og netværk. Det gør man ved at tilbyde de unge hjemløse en jævnaldrende mentor, som kan hjælpe dem med at komme ud i forskellige sociale sammenhænge.

Mentorrelationerne bliver dannet, ved at mentorerne hænger ud på væresteder for unge hjemløse et par gange om ugen. Gennem samværet opstår der typisk en relation mellem en mentor og en ung hjemløs, og så kobles de sammen og fortsætter på egen hånd. Bindeleddet træder som organisation i baggrunden og indtager en rent understøttende funktion, der tilbyder supervision, netværk mellem mentorerne og kurser i f.eks. konflikthåndtering.

“Mentorskabet tager afsæt i en umiddelbar kemi mellem de to unge – i stedet for at vi opstiller nogle kriterier for, hvem der passer godt sammen. Vores

erfaring er, at det er et rigtig godt fundament for en vellykket mentorordning,” fortæller Rune Utzon-Frank, der er projektleder i Bindeleddet.

Den tillid, der bliver opbygget i den indledende fase, er meget vigtig, fortæller Sara.

“Jeg har haft problemer med at have tillid til folk – og sådan tror jeg, at mange unge hjemløse har det. Hvis man er blevet svigtet meget i sit liv, er det svært at lukke nye mennesker ind. Men med Louise har jeg oplevet, at jeg bliver lyttet til, og at jeg ikke bare er et nummer i rækken.”

De gode relationer

En vigtig funktion for Bindeleddets mentorer er at støtte unge hjemløse i overgangen til at bo i egen bolig, forklarer Rune Utzon-Frank.

“Det er en typisk problemstilling, at de unge kommer ud i en bolig alene og ikke har noget at tage sig til. De ser måske en sagsbehandler en gang om ugen og har slidt deres netværk op, fordi de har sovet på

“Hvis man er blevet svigtet meget i sit liv, er det svært at lukke nye mennesker ind. Men med Louise har jeg oplevet, at jeg bliver lyttet til, og at jeg ikke bare er et nummer i rækken.”

sofaer rundt omkring. Og når man er alene, så begynder tankerne at komme – og måske psykiske problemer og misbrug. Der skal være en nødbremse, man kan hive i om aftenen. Man skal kunne ringe til en og sige, 'nu er det sgu lidt svært'."

Sara har lige fået tilbudt en lejlighed.

"Jeg har ventet i så mange år på at få mit helt eget sted, og nu har jeg fået en toværelses med det hele. Så skal jeg ikke fucke det op. Derfor er det godt, at jeg har Louise, hvis jeg er på vej ud på et sidespor. Så kan jeg ringe til hende, og vi kan mødes og få en kop kaffe og snakke."

Louise har det fint med at være Saras nødbremse. "Hun må ringe altid, også i weekenderne. Ens problemer opstår ikke kun på hverdage mellem 8 og 15. Men vi har aftalt, at i weekenderne kan det godt ske, at jeg laver et eller andet, og så er det okay, at jeg først ringer tilbage dagen efter.

Ellers mødes Louise og Sara som udgangspunkt én gang om ugen. De laver helt almindelige ting som at gå i biografen eller på café. Udgifterne dækkes af Bindeleddet.

"Det handler meget om at finde ud af, hvad Sara godt kan lide at lave, og hvad hun drømmer om

for fremtiden – og så få skabt nogle gode relationer til andre mennesker. Vi taler meget om, hvad gode relationer er, og hvad man selv kan gøre for at skabe dem.”

Sara og Louise bruger samtaleredskabet “Outcomes Star” til at finde ud af, hvad de skal arbejde på, og hvordan Sara udvikler sig. Hver tredje måned taler de om, hvordan det går med f.eks. helbred, kriminel adfærd, misbrug og sociale relationer, hvilke de markerer på stjernen på en skala fra 1 til 10.

“Vi kigger på stjernen og sammenligner med, hvad jeg svarede sidst. Så kan man følge med i, hvor meget man har rykket sig. Det er en god motivation,” fortæller Sara.

Ung til ung virker

Sara har levet et liv med kaotiske familieforhold, kriminalitet, svigt, ophold på seks forskellige døgninstitutioner og hjemløshed. Hendes historie er ikke enestående blandt unge hjemløse.

Rune Utzon-Frank er ofte blevet spurgt, hvorvidt det er ansvarligt at koble så tungt belastede unge sammen med unge, uerfarne mentorer.

“Da vi satte projektet i søen, var der rigtig mange, der mente, at det skulle være nogle erfarne mentorer, der kunne tage en forælderrolle over for de unge hjemløse. Men vores idé er jo netop, at unge på de hjemløses egen alder er gode til at skabe netværk og trække dem med ud i sociale sammenhænge. Det er altså vigtigere end rådgivning om uddannelse og beskæftigelse for de her unge,” siger Rune Utzon-Frank.

“Vores mentorer er jo heller ikke tilfældige unge. Det er typisk unge, der f.eks. læser til sygeplejerske eller socialrådgiver og interesserer sig for feltet. Og vi gør faktisk, hvad vi kan, for at skræmme folk væk i rekrutteringsfasen! Vi er ekstremt bevidste om, at unge hjemløse er en meget svigtet målgruppe, og vi skal ikke være dem, der kommer med mere svigt. Så vi er meget firkantede over for mentorerne: Hvis de først er kommet ind i et forløb, må de helst ikke stoppe igen.”

Skulle der opstå problemer, er mentorerne ikke alene. Bindeleddet har et kriseredskab til nødsituationer, og mentorerne kan altid ringe til Rune Utzon-Frank, hvis de har brug for hjælp eller sparring.

Og indtil videre har mentorrelationerne været velfungerende.

HVAD

Bindeleddet tilbyder unge hjemløse en jævnaldrende mentor, der kan hjælpe med at skabe et socialt netværk og gode relationer i overgangen fra gaden til egen bolig.

HVEM

Organisationen drives af en projektleder, et team af frivillige koordinatore og et korps af frivillige unge mentorer, primært studerende inden for fagligt relevante områder. Bindeleddet finansieres af støtte fra VELUX FONDEN.

HVOR

København, Aarhus og snart også Esbjerg.

“Vi har ikke nogen eksempler på relationer, der er gået galt. Jeg synes, det viser, at unge mennesker har rigtig meget at byde ind med i forhold til at skabe socialt netværk for udsatte. Hvis vi sætter en ramme op, der hedder normalt socialt samvær, så finder de unge selv ud af, hvad de skal lave, og er rigtig gode til selv at skabe relationerne,” fortæller Rune Utzon-Frank.

Ligeværd i relationen

Ifølge Louise er det en fordel, at hun og Sara er jævnaldrende, for det gør, at de bedre kan relatere til hinanden – også selv om de ikke har den samme baggrund:

“Der er jo ikke nogen mennesker, der går igennem livet uden udfordringer. Jeg har ikke på nogen måde levet et liv, som Sara har, men vi er begge to unge og står derfor over for nogle af de samme ting. Jeg gør meget ud af at sige, at mit liv heller ikke er perfekt.”

For Sara gør det hele forskellen, at Louise er der, fordi hun har lyst til at være sammen med hende: “Det er virkelig rart at have en, man altid kan ringe til og mødes med som en rigtig ven.”

Og Louise oplever, at relationen også giver hende en masse: “For mig er det ikke en pligt at være sammen med Sara – eller noget, jeg kun gør for hendes skyld. Jeg gør det, fordi jeg har lyst, og fordi vi har det rigtig godt sammen. Så forskellige er vi jo heller ikke.”

Navnene Louise og Sara er opdigtede af hensyn til anonymitet.

KLOVNEN
OG ALLE
POUL PAVA Frøs

BLUFF

Sudoku

Case

Fundament for forandring

Når man åbner døren til Fundamentet på Søren Frichs Vej i Aarhus, træder man ind i et rum, der minder om en dagligstue. Der er sofaer, planter i vindueskarmene og tæpper på gulvene. Og det første, der sker, er, at man bliver tilbudt en kop kaffe og en snak.

“Vi prøver at skabe et sted, hvor mennesker i sårbare og udsatte livssituationer kan komme og føle sig hjemme. Vi møder dem med omsorg, interesse for, hvad de gerne vil, og støtte til at få løst deres problemer. Alt det, som ressourcestærke mennesker får fra deres familie og netværk, men som mange sårbare og udsatte borgere ikke har adgang til,” fortæller Steffen Rasmussen.

Det var et stærkt ønske om at bidrage til at nytænke indsatsen over for udsatte borgere i Aarhus, der i 2014 fik Steffen Rasmussen til at starte

Fundamentet. Aarhus Kommune stillede et lokale til rådighed, og i det første halve år var der ikke andre ressourcer end Steffens tid. Siden begyndte Fundamentet at få støtte fra forskellige fonde og private organisationer og er nu også kommet på kommunens budget.

Målet var og er fortsat at hjælpe nogle af de udsatte mennesker, som ofte render panden mod en mur i de offentlige systemer, med at få skabt et fundament for, at de kan komme videre i deres liv. Det gør Fundamentet kort sagt ved at tilbyde tre ting: stærke relationer, en helhedsorienteret indsats og tid.

Mange af de unge, der kommer, har brug for alle tre ting. Steffen Rasmussen fortæller om en ung mand, som Fundamentet har hjulpet:

“Han beskrev sig selv som ‘en blomst, der stod og rådnede’. Han kunne ikke finde ud af at tage vare på sig selv – gå i bad, børste tænder og tage rent tøj på. Han kom ingen vegne i sit liv. Kommunen havde tilbudt ham bostøtte nogle timer om ugen. Men det imødekom jo på ingen måde det behov, denne her unge mand havde for hjælp til at få styr på sit liv.”

Rum til forandring

Fundamentet er til for alle udsatte borgere. Der er ingen kriterier for, hvad du skal fejle, hvilke problemer du har, eller hvor gammel du må være. Men det er især unge, der bruger stedet.

Et eksempel er 25-årige Rie, som kommer der dagligt. Hun har haft en turbulent ungdom med anbringelse uden for hjemmet, en konstant ustabil boligsituation og psykiske problemer. Og kommunen kunne ikke hjælpe: “Hvis jeg ikke havde fundet Fundamentet for lidt over et år siden, tror jeg,

HVAD

Fundamentet tilbyder udsatte og sårbare mennesker rådgivning, forskellige former for terapi, beskæftigelsesforløb, lektiehjælp, hjælp til kontakt med det offentlige og sociale aktiviteter.

HVEM

Fundamentet har 12 ansatte med meget forskellige faglige baggrunde – og mere end 70 frivillige. Finansieringen kommer fra private fonde og organisationer og som et årligt beløb fra Aarhus Kommune.

HVOR

Aarhus.

jeg havde taget livet af mig selv eller var kommet ud i stofmisbrug eller noget andet,” siger hun.

Huset er både konkret og i overført forstand bygget op om forandring, fortæller Steffen Rasmussen. “Omdrejningspunktet for alt, hvad vi laver, kalder vi Forandringsrummet. Det er både et fysisk sted i huset og vores grundlæggende filosofi: Man indgår i fællesskaber, går i terapi, får lektiehjælp – alt sammen for at skabe en personlig udvikling, der gør, at man kan komme videre i sit liv.”

Det kan handle om at komme i praktik, arbejde eller uddannelse – men et succeskriterium kan også være, at man får det bedre og er klar til det næste skridt.

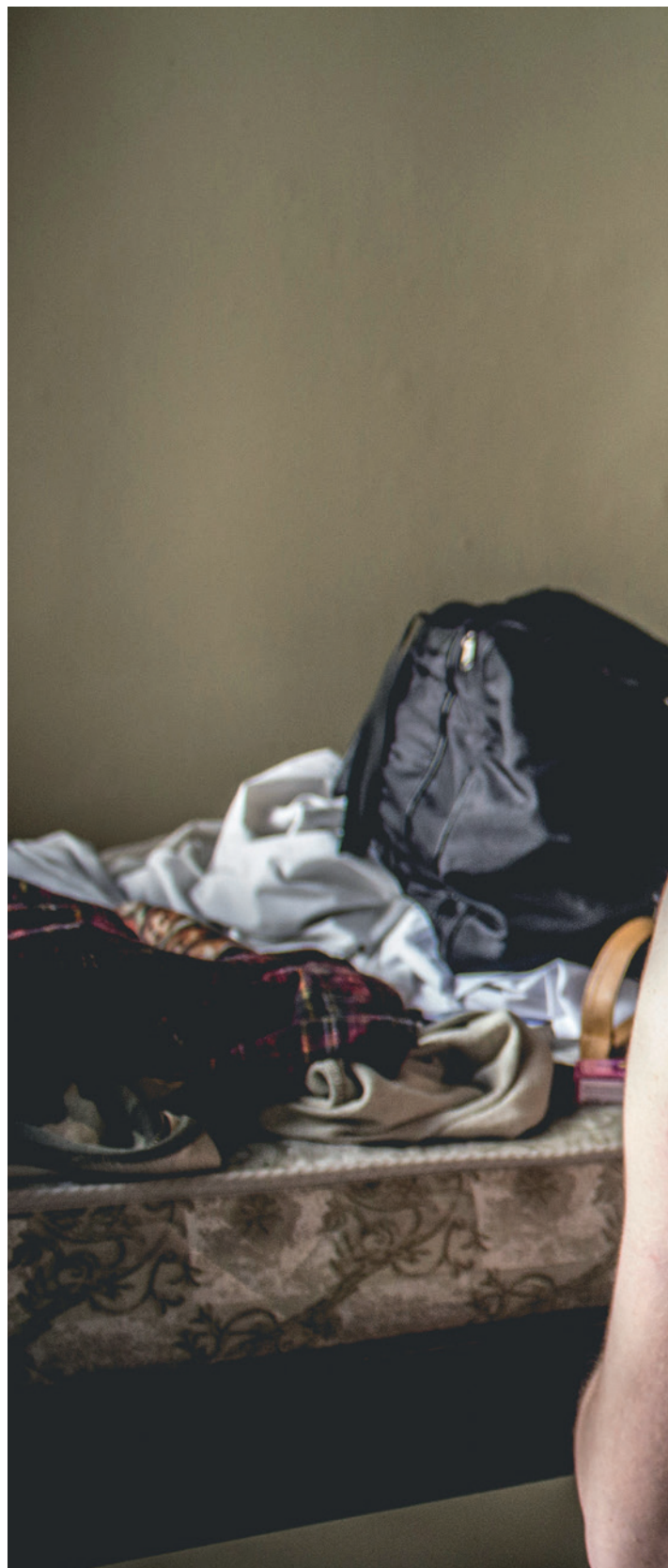
Fundamentet har tre hovedprojekter: *Behandlingsrummene*, hvor man kan få psykologhjælp, psykoterapi, massage, fysioterapi, zoneterapi m.v., *en beskæftigelsesindsats* målrettet mod unge og *Borgerhjælpen*, der er en slags alternativ borgerservice, hvor man kan få hjælp til at finde rundt i systemet uden at skulle oplyse et cpr-nummer. Ideen med at samle disse tilbud under ét tag er, at de fleste udsatte kæmper med flere forskellige problemer på samme tid. Problemerne hænger ofte sammen og kan ikke løses isoleret fra hinanden.

Rie oplever, at hun får hjælp til at komme rundt om alle sine problemer: “Jeg får massage og psykoterapi, og det rykker virkelig meget. Og så hjælper de mig med kontakt til kommunen, min egen læge osv., hvilket jeg har svært ved selv. De har også hjulpet mig med at finde en bolig.”

Ifølge Anne Grethe Jørgensen, socialrådgiver i Aarhus Kommune, er det netop dette fokus på helheden, der gør Fundamentet til et vigtigt supplement eller alternativ til det offentlige system. “Mange udsatte har komplekse problemer, blandingsmisbrug, kriminalitet og meget andet på én gang, og Fundamentet tager sig af det hele. De samarbejder f.eks. med alkoholrådgivning, misbrugscenter osv. I kommunens regi skal man ofte flere steder hen for at få hjælp. Det kan være meget svært at overskue.”

Indflydelse på eget liv

Fundamentets medarbejdere lægger først og fremmest vægt på at lytte til brugerne og støtte dem i at nå deres mål – også når disse mål ikke umiddelbart virker realistiske eller fornuftige.

“Vi havde en ung pige hernede, der var kommet i gang med en uddannelse efter at have været i nogle rigtig store problemer. Så kom hun en dag og ville droppe ud af skolen, fordi hun var blevet gravid. Jeg syntes, det var en dårlig ide, og jeg sagde det også til hende, men hun *ville* have barnet. Så vi støttede hende i det valg og hjalp hende med at skabe de bedst mulige rammer for det valg. Nu er hun en fantastisk mor, på vej tilbage til uddannelse og bare enormt velfungerende. Det viser jo, at det virker meget bedre at spørge folk, hvad de selv gerne vil.”

Men ved de unge virkelig altid selv, hvad de har brug for? “Man kan i hvert fald regne med, at de har et bud på det. De kan godt komme og ville være astronaut eller politibetjent, og der plejer vi at sige: ‘Hvad skal der så til?’ Når man snakker med dem og tager dem alvorligt, kan de som regel godt

“Noget af det vigtigste, Fundamentet giver mig, er tid. Det betyder sindssygt meget. Jeg kan komme hver dag og få hjælp til mine problemer, når de opstår. Det er ikke bare en time hver uge, hvor man skal ordne alle problemer.”

selv tænke sig frem til, hvad der er realistisk. Det er selvindlysende, at mennesker skal have indflydelse på deres eget liv,” siger Steffen Rasmussen.

På det punkt mener Anne Grethe Jørgensen, at kommunen indimellem kommer til kort: “Kommunen er jo begrænset af lovgivningen og kan ikke altid tilbyde den hjælp, borgerne selv gerne vil have. Fundamentet er gode til at møde dem der, hvor de er. De lytter til dem og tilbyder dem hjælp her og nu, hvis de har brug for det.”

Tilgængelighed frem for alt

Som udgangspunkt hjælper Fundamentet, når man har brug for det – ikke når man har en tid hos sagsbehandleren eller har fået tildelt en ugentlig times bostøtte. Der er heller ikke faste rammer for, hvornår en indsats skal afsluttes.

“Noget af det vigtigste, Fundamentet giver mig, er tid. Det betyder sindssygt meget. Jeg kan komme hver dag og få hjælp til mine problemer, når de opstår. Det er ikke bare en time hver uge, hvor man skal ordne alle problemer,” siger Rie.

Fundamentet er med andre ord et sted, man altid kan gå hen, når man ikke ved, hvor man ellers kan få hjælp – måske fordi man ikke har fået bestilt tid, eller fordi det problem, man har, ikke passer ind i en af kommunens kategorier.

“Blandt vores unge er der generelt bare mange, som ikke har de ‘rigtige’ problemer. Måske er problemerne ikke hardcore nok til at udløse hjælp, eller måske *kan* det offentlige ikke hjælpe. Vi fanger de der små problemer i hverdagen, som er lette at overse, men kan vokse sig store, hvis man ikke lærer at håndtere dem,” fortæller Steffen.

Case

Kunsten at skabe mening

Det er snart tre et halvt år siden, Maria for første gang prøvende satte sine fødder i Opgang 2. Hun havde hørt, at her var et sted, hvor man kunne få lov at spille teater. Dengang var hun 18 år. Nu er hun næsten 22. Hun havde spillet lidt teater på et tidligere opholdssted, hvor hun var endt efter en voldsom depression efterfulgt af en spiseforstyrrelse. Følelsen af at beskæftige sig med noget, som hun syntes var spændende, og samtidig blive anerkendt for det, stod i den grad i modsætning til hendes oplevelser i folkeskolen.

“Jeg følte på ingen måde, at jeg passede ind i folkeskolen. Det handlede bare om karakterer, og hvad man skulle blive til,” siger Maria, der stadig er tilknyttet Opgang 2. “På Opgang 2 oplevede jeg for første gang at blive set som et helt menneske.”

Et forløb på tre et halvt år er ikke typisk for Opgang 2. Som udgangspunkt varer et forløb 6 mæ-

“Da jeg startede i Opgang 2, var jeg usikker på mig selv og turde ikke ytre mig. Nu tør jeg sige højt, hvad jeg gerne vil, og jeg bekymrer mig ikke så meget om, hvad folk synes om mig. Jeg har lært, at jeg er god, som jeg er, og at jeg godt kan tage teten og føre an.”

der og kan derefter – med de rigtige argumenter – forlænges. Men ofte er der gode argumenter, så de unge bliver gennemsnitligt et år eller halvandet.

De unge, der kommer i Opgang 2's ungdomsspor, er mellem 18 og 30 år, og er det, man i det kommunale beskæftigelsessystem kalder 'aktivitetsparate'. Det vil sige, at det vurderes, at de ikke er i stand til at gå i gang med en uddannelse eller et job inden for et år.

Mange af dem er droppet ud af en eller flere ungdomsuddannelser, har ingen eller meget lille arbejdsmarkedserfaring og har mistet troen på, at de kan blive til noget. Psykiatriske diagnoser, misbrug, ekstrem ensomhed og hjemløshed er typisk en del af deres livsfortællinger.

Men de er også fulde af ressourcer, forklarer Lise Ørskov, der er udviklingschef ved Opgang 2. “De har talent, og mange af dem er super-intelligente. De livsmestrer bare meget dårligt.”

Karin Ji Tøttenborg, der er vejleder på Opgang 2's ungdomsspor, supplerer: “Selv om de har masser af talent, kommer de unge ofte med en følelse af ikke at passe ind nogen steder. Allerede fra folkeskolen har de følt sig anderledes. De var aldrig den bedste i klassen eller på fodboldbanen. Mange af dem har været ensomme og isolerede og har derfor et meget lavt selvværd og en dårlig selvtillid,” forklarer hun.

Kunsten i fokus

Opgang 2 er et afklaringsforløb, hvor de unge skal finde ud af, hvad de kunne tænke sig at lave, for at de på sigt kan starte på en uddannelse eller komme i gang med et job. Afklaringsværktøjet er kunsten.

De unge arbejder hver dag fra kl. 11.30 til 15.30 på musik-, billed- eller teaterværksteder sammen med professionelle teaterinstruktører, bil-

ledkunstnere og musikere. I starten er det mindre øvelser, der har fokus på samarbejde og på at skabe tillid og tryghed mellem de unge. Men som forløbet skrider frem, kommer der mere og mere fokus på de værker, som de unge skal præsentere for omverdenen.

Gennem teaterforestillinger, musik og billedkunst får de unge mulighed for at give udtryk for, hvad livet rummer og kan bruges på. Og når der arbejdes i værkstederne, handler det om kunsten – ikke om problemer, eller hvad det hele skal føre til.

“Det gør, at de unge føler sig som normale mennesker. Vi oplever, at der er en stor befrielse for de unge i at få lov til at fordybe sig i kunsten og glemme sig selv,” siger Karin. Der er ingen behandlere, pædagoger eller vejledere til stede i værkstederne.

De unge er glade for den skarpe opdeling. “Jeg har boet i tre år med andre unge, der også har haft det virkelig svært. Jeg havde brug for et sted, hvor vi ikke behøvede at snakke om problemer,” forklarer Maria.

Mening frem for alt

“Vores unge søger mening frem for alt. Systemet arbejder meget med kortsigtede økonomiske incitamenter, men det er i virkeligheden fuldstændig ligegyldigt for de fleste af vores unge. De vil kun lave noget, der giver 100 procent mening for dem,” forklarer Lise.

Og der kan kunsten noget særligt. “Kunst er en måde at forstå og bearbejde virkeligheden på. Når

HVAD

Opgang 2 tilbyder afklaringsforløb for aktivitetsparate unge mellem 18 og 30 år. Det sker med en kombination af arbejde på kunstværksteder og vejledning og brobygning til virksomheder.

HVEM

Opgang 2 er en selvejende kulturinstitution, der laver teater, film og musik. Opgang 2's tilbud til unge på uddannelseshjælp drives af en vejleder, en udviklingschef og en række værkstedsledere. Opgang 2 finansieres af midler fra kommunen samt projektmidler fra fonde, herunder bl.a. Bikubenfonden.

HVOR

Aarhus.

de unge laver deres værker, sætter det gang i en masse tanker: ‘Hvem er jeg, og hvad er meningen med det hele?’ Det giver de unge noget afklaring og et drive i forhold til, hvad de skal med deres liv.”

Igennem den kunstneriske proces udvikler de unge sig stille og roligt fra ensomme og usikre individer til dygtige og selvstændige kunstnere. Det giver selvtillid, forklarer Maria:

“Da jeg startede i Opgang 2, var jeg usikker på mig selv og turde ikke ytre mig. Nu tør jeg sige højt, hvad jeg gerne vil, og jeg bekymrer mig ikke så meget om, hvad folk synes om mig. Jeg har lært, at jeg er god, som jeg er, og at jeg godt kan tage teten og føre an. Og så er jeg blevet bedre til at være i det sociale. Før kunne jeg hurtigt få nok i mit hoved.”

Denne udvikling er helt essentiel for, at de unge kan modnes til at trives uden for hverdagen i Opgang 2, forklarer Karin:

“I det arbejde, jeg sidder og laver med dem som vejleder, skal vi finde ud af, hvad deres næste skridt skal være. Det ville der ikke være basis for, hvis ikke de havde fået selvværd og selvtillid gennem kunsten. Så ville de ikke tro på, at de kan noget som helst, som de kan bruge i den virkelige verden.”

En vej til virkeligheden

Opgang 2 arbejder målrettet med at koble de unge med virksomheder – bl.a. ved at vejlede dem om, hvordan deres evner og interesser kan give mening på en arbejdsplads. Det kan være den helt åbenlyse kobling af en spirende tegner med et reklamebureau eller et skuespillertalent med teaterpraktik. Men Opgang 2 forsøger også at afsøge muligheder, der ikke direkte er knyttet til de unges kunstneriske fag.

For Marias vedkommende var praktikken på et aarhusiansk teater en øjenåbner for, at servicefaget var noget for hende: “Jeg fandt ud af, at det med at vise publikum på plads, svare på spørgsmål og møde mennesker var noget for mig.”

Det er kompetencer, som efterspørges mange steder i servicesektoren, f.eks. af restauranter, hoteller, butikker og event-firmaer. “På teatret fandt Maria ud af, at hun syntes, at crowd management var sjovt. Og så snakkede jeg lidt med hende om, om hun ikke skulle tage en praktik som receptionist, og det kunne hun godt tænke sig, så det er planen nu,” forklarer Karin.

For Maria betyder det ikke, at hun har opgivet

drømmen om at blive skuespiller, men at den er blevet mere realiserbar: “Karin har hjulpet mig med at finde en måde, min drøm bliver realistisk på. Jeg ved godt, at når man er skuespiller, så er der huller mellem jobbene – og det er svært at få til at hænge sammen økonomisk. Så jeg har to spor: Jeg drømmer stadig om at komme ind på Teaterskolen. Men samtidig er jeg i gang med at udforske arbejdsmarkedet og finde ud af, hvad jeg synes er sjovt at lave, når jeg ikke spiller teater.”

Dermed hjælper Opgang 2 de unge med at skabe

forbindelse med det samfund, de lever i, forklarer Karin:

“Igennem vejledningen finder de unge lige så stille ud af, at der også er plads til dem på arbejdsmarkedet. Før kunne de ikke rigtig forbinde sig med verden, fordi de troede, Opgang 2 var det eneste sted på jorden, der havde det menneskesyn og de værdier. Når de forlader Opgang 2, har de en større tro på, at de kan passe ind andre steder også.”

Navnet Maria er opdigtet af hensyn til anonymitet.

Jens Christian Nielsen, lektor, DPU

– har brugt de sidste 15 år at sit liv på at forske i unge og ungdomskultur

“Der er alt for meget fokus på, at de unge skal blive duelig arbejdskraft. At tage en uddannelse og skabe et forsørgelsesgrundlag for sig selv er selvfølgelig en vigtig del af det at blive voksen. Men for at man overhovedet kan komme dertil, skal ungdommen også bruges på, at man udvikler sin identitet, modnes fysisk og psykisk, skaber sociale relationer og bliver en del af nogle fællesskaber. Det er også de processer, vi skal have blik for, hvis vi skal forstå, hvorfor nogle ender på kanten – og hvad vi skal have fokus på, hvis vi skal hjælpe dem.

Vi har en tendens til at tænke, at udsatte unge er dem, der ikke er i gang med en uddannelse, de hjemløse og dem med et misbrug eller en diagnose. Men den grundlæggende udfordring for de unge er, at de ikke er i stand til at blive en del af fællesskaberne i samfundet og ikke har tætte sociale relationer, som de kan støtte sig til. Gode sociale fællesskaber og et godt netværk skaber modstandsdygtighed, som gør, at de unge kan tackle de problemer, de møder. Derfor er den vigtigste opgave at sikre, at alle unge er del af et fællesskab og har gode venner.”

Anders Folmer Buhelt, direktør, Ungdommens Røde Kors

– står i spidsen for en organisation, hvis mål er, at alle børn og unge bidrager til et fællesskab

“I det offentlige hjælpesystem er der en tendens til at have fokus på alt det, de unge ikke kan, fordi det er det, der gør dem fortjent til hjælp. Det er sådan, systemet og lovgivningen fungerer. Så de udsatte unge bliver trænede i at tale om deres elendighed og have fokus på alt det, de ikke kan, så de lever op til kravene for at få hjælp. Samtidig skal der være lighed for loven, og alle skal have ret til det samme, hvilket gør det svært at lave de individuelt tilpassede løsninger.

Når man kigger på de mest alvorlige problemer, som udsatte unge kan være ude i – hjemløshed, radikalisering og bandekriminalitet – så er løsningen set fra mit perspektiv den samme: Det handler om at skabe muligheder for, at de unge kan blive en del af nogle fællesskaber, hvor de oplever at bidrage og være noget for nogle andre, og derigennem udvikle sig og blive i stand til at klare sig. Vi taler så meget om 'exit' ud af dårlige mønstre og sammenhænge. Det, der i virkeligheden er brug for, er strategier, der har fokus på entry – adgang til fællesskaberne.”

Michael Danielsen, tidligere chefpsykolog i Psykiatrifonden

– har arbejdet med psykisk sårbare unge i 10 år

“Dydens smalle sti er simpelthen blevet så smal i vores samfund. Rigtig mange unge og deres forældre har en meget fasttømret og i min optik ensoprettet opfattelse af, hvad der er det rigtige at gøre i sin ungdom. F.eks. i forhold til uddannelse, men også i forhold til deres sociale liv, deres kroppe osv. Hvis de unge af forskellige årsager ikke passer ind i denne snævre opfattelse af, hvad der er rigtigt og forkert, eller ikke føler, at de kan leve op til kravene, så tænker de, at det er dem, der er noget i vejen med. Og så trækker de sig fra fællesskaberne og får det dårligere og dårligere med sig selv.

Vi har skabt en ungdomskultur, hvor man ikke deler det, der er svært, med hinanden. Det går man så i stedet til professionelle for at få forklaringer på. Og her bliver svarene alt for ofte diagnoser i stedet for en accept af, at livet er svært – ikke mindst i ungdommen. Der er simpelthen behov for, at vi får brudt med forestillingen om, at der er en rigtig måde at være ung på. F.eks. ved at nogle voksne går forrest og ærligt fortæller om, hvor rodet deres egen ungdom var!”

Julie Becher, koncernchef for Læring og Trivsel, Holbæk Kommune

– har haft ansvaret for at implementere Holbæk Kommunes målsætning om, at alle unge skal tage en uddannelse

“Uddannelse til alle unge er for mig at se den rigtige målsætning at have som samfund, fordi den signalerer, at vi forventer og ønsker noget af alle unge – og at de er værd at investere i. Og langt de fleste unge drømmer jo om at tage en uddannelse – den drøm må vi ikke tage fra dem. Problemet er bare, at vores uddannelsessystem ikke fungerer på en måde, så det er muligt for alle unge at tage en ungdomsuddannelse. I hele grundskoleforløbet har man enormt meget fokus på, hvordan man kan rumme og inkludere alle børn, også ved at tilrettelægge særlige forløb f.eks. i kortere perioder. De muligheder findes stort set ikke på ungdomsuddannelserne – dér må du bare følge med.

Der er behov for, at ungdomsuddannelserne bliver mere fleksible og kan tilbyde uddannelsesforløb, der er tilpasset til de unges forudsætninger og behov. Vi har brug for at kunne lave mindre klasser, have dobbeltlærerordninger og tilpasse kravene til de unge, så de f.eks. ikke skal tage så mange fag ad gangen. Og så er der brug for, at vi som kommuner – i langt højere grad end tilfældet generelt er i dag – bakker op om de unges ungdomsuddannelse og f.eks. er til stede med indsatser på gymnasier og erhvervsskoler, tæt på de unges hverdag.”

Hvad gør vi nu?

De livshistorier og den viden om unge på kanten, som vi har mødt på de foregående sider, taler et tydeligt sprog: Der findes ikke enkle forklaringer på, hvorfor nogle unge ender på kanten af samfundet. Og der findes ikke lette løsninger på, hvordan vi bedst hjælper dem tilbage i samfundets fællesskaber.

I Bikubenfonden ønsker vi at bidrage til udviklingen af helhedsorienterede løsninger, der skaber vedvarende forandringer. Vi tror på, at der er behov for et større fokus på at styrke de unges muligheder for at mestre livet. Og vi tror på, at vi skal lytte til deres drømme, inddrage deres perspektiver og involvere dem meget mere i vores arbejde med at udvikle indsatsen.

Vi har ikke alle svarene på, hvordan vi skal gøre det. Men vi er overbeviste om, at en vigtig forudsætning er, at vi som fond har en dialog med alle jer, der arbejder med unge på kanten. Lad os indlede den samtale, i første omgang ikke om en ide til et projekt, men om hvad det er for grundlæggende problemer, vi i fællesskab skal arbejde for at løse, så færre unge lever på kanten af samfundet – og om hvem der kan være med til at skabe løsningerne, på tværs af sektorer, organisationer og faglige skel.

Vi glæder os til dialogen – og til at handle!

Forventningsfulde hilsner

Søren Kaare-Andersen
direktør i Bikubenfonden

Sine Egede
chef for det sociale område i Bikubenfonden

Kilder og inspiration til videre læsning

Nedenfor findes en oversigt over det mest centrale materiale, der ligger til grund for dette debatoplæg og den bagvedliggende analyse.

Henvisningerne er grupperet efter analysens fire hovedafsnit – de fire kerneproblemstillinger for unge på kanten. Analyseafsnittene er baseret på en tværlæsning af den litteratur og de interviewdata, der er nævnt nedenfor. De enkelte rapporter og analyser fokuserer ikke nødvendigvis snævert på det pågældende kerneproblem, men har bidraget til viden om problemstillingen.

De interviewede praktikere er anonymiserede for at give dem bedre mulighed for at tale frit om udfordringerne på deres område.

Relationer og fællesskab

Litteratur

Anbragte børn og unges trivsel 2014, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2015.

Fællesskabsmålingen – en undersøgelse af livsvilkår og social eksklusion i Danmark, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, 2017.

Børn, der flygter alene – evaluering af udviklingsprojekt, Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse og Forskning, 2017.

Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2010.

En håndholdt indsats: Praksisnære erfaringer fra Lolland-Falster – om potentialer og vanskeligheder ved indsatser, der understøtter sundhed, trivsel og udviklingsmuligheder i sårbare unges liv, Roskilde Universitet, 2017.

Forebyggende foranstaltninger 18-22 år – dialoggruppeprojekt, delrapport 6, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2012.

Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? Center for Ungdomsforskning, 2015.

Lige muligheder – støtte til tidligere anbragte unge, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2011.

Kommunale veje til god integration, Kommunernes Landsforening, 2016.

Udslusning af kriminelle unge fra sikrede afdelinger, Ankestyrelsen, 2016.

Uledsagede mindreårige flygtninge – modtagelse og indsats i kommunerne, Ankestyrelsen, 2010.

Ungeindsatser – kortlægning af eksisterende og relevante indsatser med job- og uddannelsesperspektiv for udsatte unge, Cabi, 2014.

Projekt God Løsladelse, Servicestyrelsen, 2009.

Interviewede praktikere

afdelingsleder i ungecenter

afdelingsleder i privat beskæftigelses- og STU-tilbud

daglig leder på Røde Kors-asycenter

enhedschef på pension

forstander i sikret ungdomsinstitution
koordinator for boligplacering af flygtninge

koordinator for efterværn

leder i kommunalt aktivitets- og netværkshus for unge

seniorkonsulent i center for beskæftigelsesindsats

teamleder ungeindsats.

Styr på hverdagen

Litteratur

En håndholdt indsats: Praksisnære erfaringer fra Lolland-Falster – om potentialer og vanskeligheder ved indsatser, der understøtter sundhed, trivsel og udviklingsmuligheder i sårbare unges liv, Roskilde Universitet, 2017.

Forebyggende foranstaltninger 18-22 år – dialoggruppeprojekt, delrapport 6, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2012.

Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? Center for Ungdomsforskning, 2015.

Lige muligheder – støtte til tidligere anbragte unge, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2011.

Lige muligheder – udsatte børn og unge – afsluttende evaluering, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2016.

Uledsagede mindreårige flygtninge – modtagelse og indsats i kommunerne, Ankestyrelsen, 2010.

Interviewede praktikere

beskæftigelsesrådgiver i jobcenter
case-manager i åbent fængsel
fagkoordinator i jobcenters ungeenhed
fagkoordinator i socialafdeling
faglig leder i Socialstyrelsen
forstander i sikret ungdomsinstitution
koordinator for boligplacering af flygtninge
leder i kommunalt aktivitets- og netværkshus for unge
sagsbehandler ved ungeenhed i jobcenter
teamleder i kommunal beskæftigelsesindsats for unge.

Selværd og handlekraft

Litteratur

De unges stemme: Kvalitativ evaluering af Den Sociale Udviklingsfond – et socialpædagogisk tilbud til unge og voksne, Den Sociale Udviklingsfond, 2015.

Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2012.

Evaluering af forsøg med brobygning til uddannelse på højskoler og frie fagskoler, Center For Ungdomsforskning, 2017.

Fællesskabsmålingen – en undersøgelse af livsvilkår og social eksklusion i Danmark, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, 2017.

Hvem er de unge ledige? Unge uden uddannelse og arbejde i Faxe Kommune, Center For Ungdomsforskning, 2011.

Lige muligheder – støtte til tidligere anbragte unge, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2011.

Lige muligheder – udsatte børn og unge – afsluttende evaluering, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2016.

Uden uddannelse og arbejde – unges tilblivelser i komplekse transitioner, Center For Ungdomsforskning, 2016.

Ungeindsatser – kortlægning af eksisterende og relevante indsatser med job- og uddannelsesperspektiv for udsatte unge, Cabi, 2014.

Projekt NEXtWORK, Rockwool Fonden, 2016.

Interviewede praktikere

afdelingsleder i privat beskæftigelses- og STU-tilbud
beskæftigelsesrådgiver i jobcenter
case-manager i åbent fængsel
koordinator for efterværn
leder i kommunalt aktivitets- og netværkshus for unge
seniorkonsulent i center for beskæftigelsesindsats
teamleder i kommunal beskæftigelsesindsats for unge.

Læringsrum

Litteratur

Anbragte børn og unges trivsel 2014, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2015.

Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? Center for Ungdomsforskning, 2015.

Effekterne af beskæftigelsesrettede indsatser over for tidligere indsatte, Rambøll for Arbejdsmarkedsstyrelsen, 2013.

Evaluering af forsøg med brobygning til uddannelse på højskoler og frie fagskoler, Center For Ungdomsforskning, 2017.

Hvad virker? Ledige unges vej til uddannelse og arbejde, Center For Ungdomsforskning, 2016.

Hvem er de unge ledige? Unge uden uddannelse og arbejde i Faxe Kommune, Center For Ungdomsforskning, 2011.

Lige muligheder – udsatte børn og unge – afsluttende evaluering, Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, 2016.

Uden uddannelse og arbejde – unges tilblivelser i komplekse transitioner, Center For Ungdomsforskning, 2016.

Ungeindsatser – kortlægning af eksisterende og relevante indsatser med job- og uddannelsesperspektiv for udsatte unge, Cabi, 2014.

Interviewede praktikere

afdelingsleder i privat beskæftigelses- og STU-tilbud
beskæftigelsesrådgiver i jobcenter
direktør for privatrådgivningstilbud til unge
fagkoordinator i jobcenters ungeenhed
forstander for sikret døgninstitution
leder af privat behandlings- og rådgivningstilbud
sagsbehandler ved ungeenhed i jobcenter
seniorkonsulent i center for beskæftigelsesindsats
teamleder i kommunal beskæftigelsesindsats for unge.

Deltagere ved rundbordssamtalen

Axel Hoppe, sekretariatschef, Produktionsskoleforeningen

Birgit Mortensen, faglig leder, Center for Børn, Unge og Familier, Socialstyrelsen

Ebbe W. Lorenzen, generalsekretær, Livsværk

Frank Cloyd Ebsen, forskningsleder, Metropol

Jeanette Østergaard, seniorforsker, Det nationale forskningscenter for velfærd

Jens Christian Nielsen, lektor, ph.d., Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse

Julie Becher, koncernchef for Læring og Trivsel, Holbæk Kommune

Lisbeth Zornig Andersen, stifter og leder, Huset Zornig

Margrethe Wivel, forstander, Settlementet

Marleen Stefansen, leder, Ungdomscentret, Aarhus Kommune

Merete Røll Lærke, vicedirektør, Ungdommens Røde Kors

Mette Grostøl, konsulent, Dansk Socialrådgiverforening

Mette Lausten, seniorforsker, VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Michael R. Danielsen, chefpsykolog, Psykiatrifonden

Steffen Rasmussen, stifter og leder, Fundamentet, Aarhus

Tina Maria Larsen, medlem, Børnerådet

Trine Hammershøj, direktør, Det Sociale Netværk / Headspace

BIKUBENFONDEN

Bikubenfonden er en uafhængig, erhvervsdrivende fond, der arbejder med at nyskabe muligheder for unge på kanten af samfundet og aktuel kunst. For det sociale område er det Bikubenfondens mission at styrke de unges livsmestring, og fonden samler gerne flere parter om fælles indsats for at skabe varige forandringer. Bikubenfonden ønsker at være med til at skabe plads til nytænkning, kvalitet og langsigtede løsninger.

TÆNKETANKEN MANDAG MORGEN

Mandag Morgen er en uafhængig tænketank, der skaber indsigt og mødesteder for mennesker, der vil forandre verden. Vi arbejder for at styrke vækst, velfærd og demokratiske fællesskaber i Danmark. Vi sætter fokus på komplekse udfordringer og tager initiativer, der viser vej til nye løsninger. Det sker altid i tæt samarbejde med vores partnere, som er offentlige, private, faglige og frivillige organisationer.